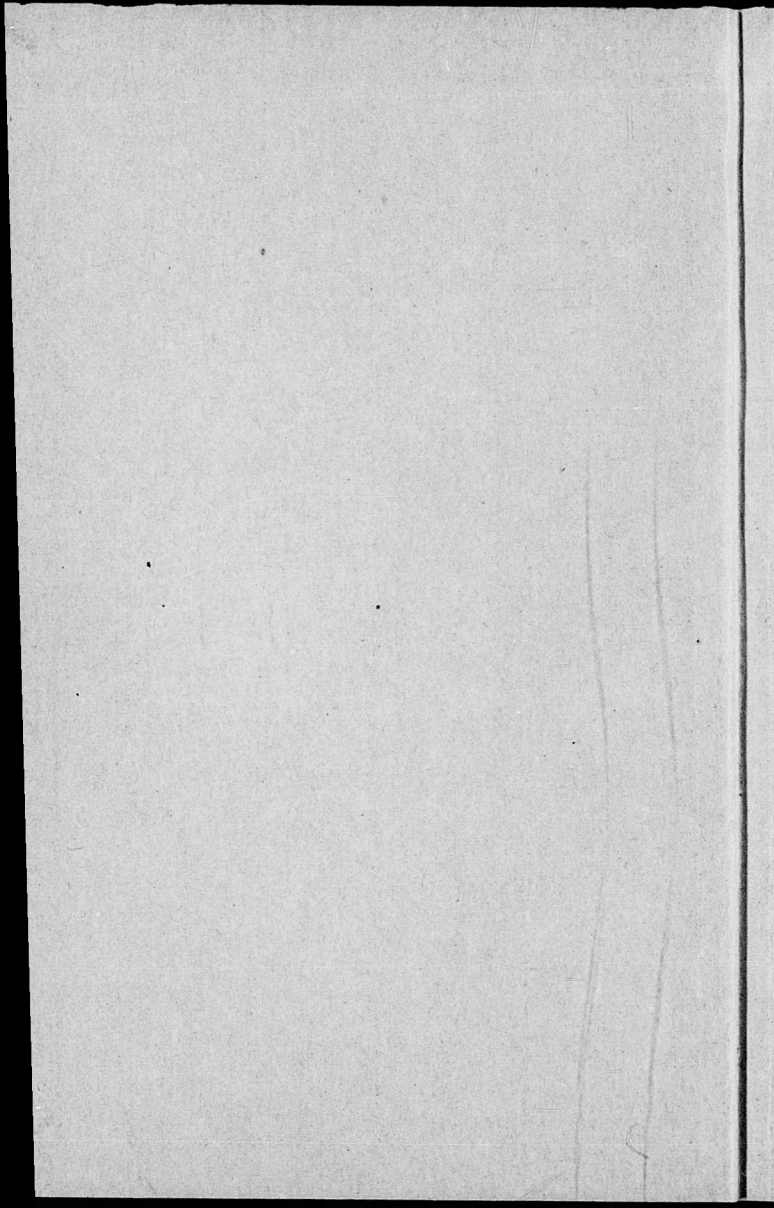
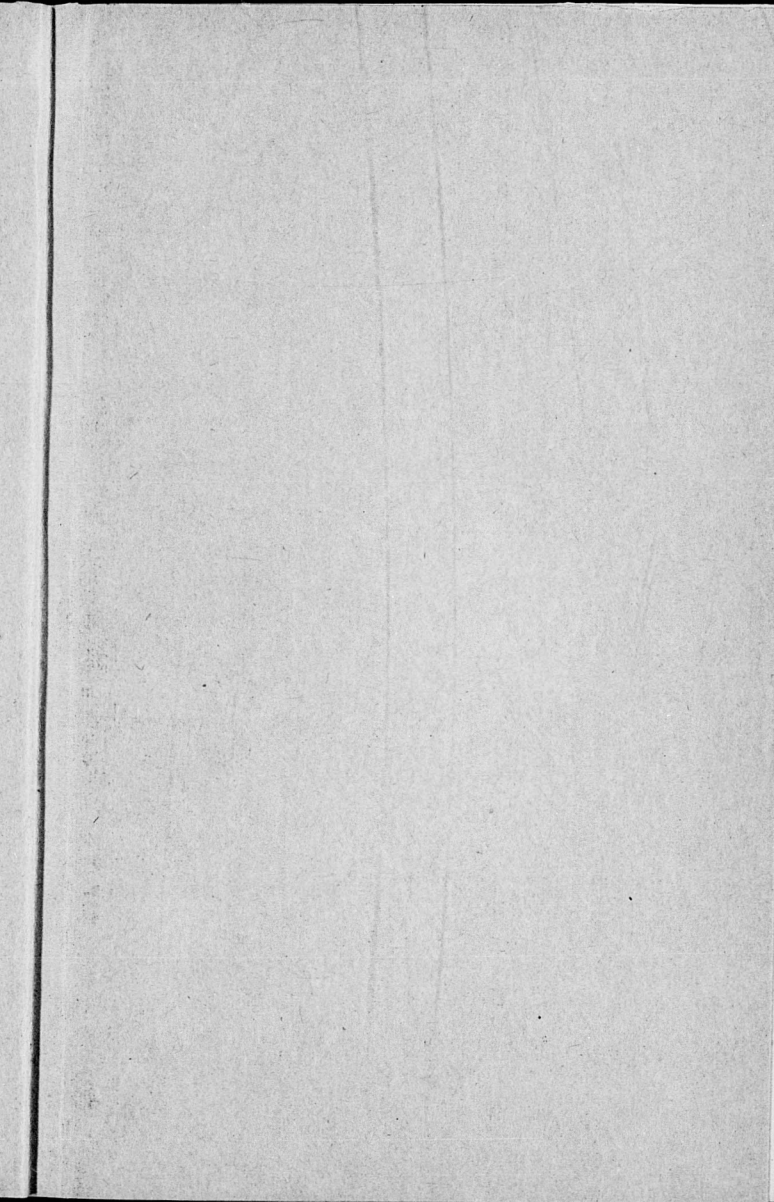
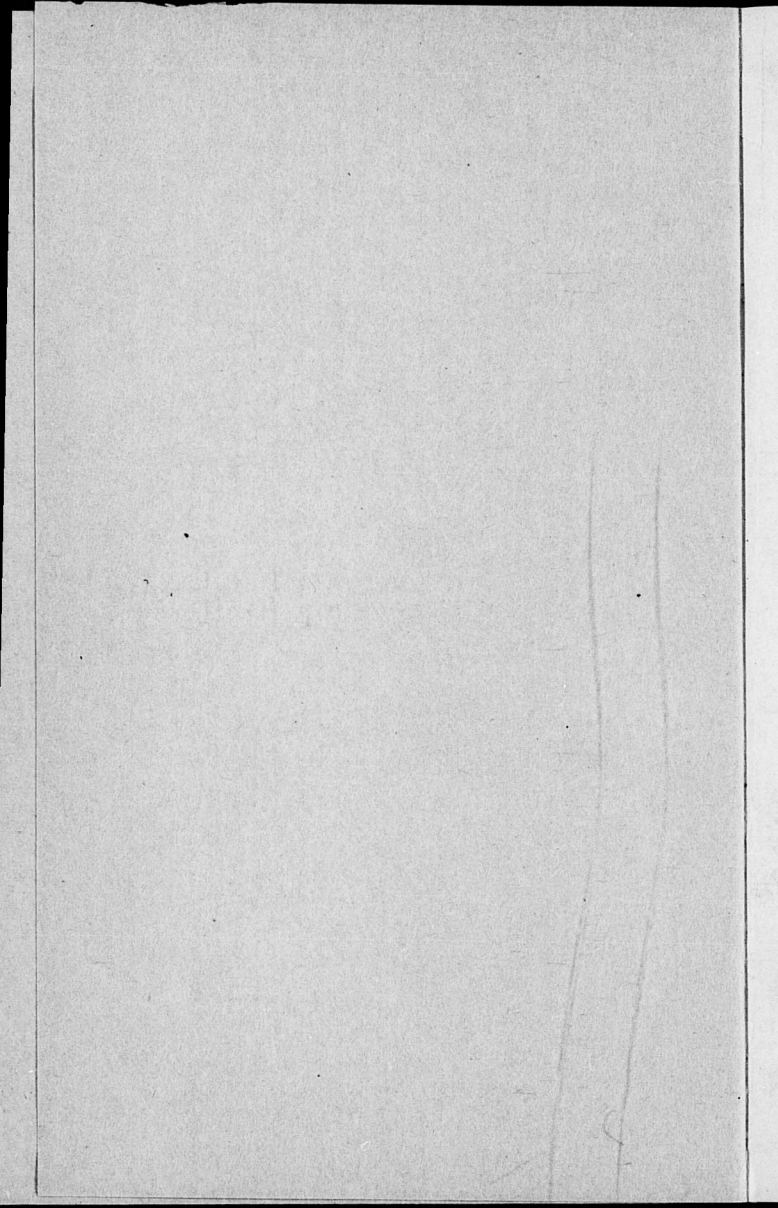

Br.1888 1X,7

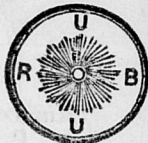

ghe

Br 15100 TX 7

HULDE

aan Prof. dr. F. C. DONDERS.

Op den dag van heden, Maandag 28 Mei 1888, wordt het feest gevierd van den man, wiens krachtige gestalte, wiens helder hoofd, wiens warm hart eene bespotting is van het wetsartikel, dat den hoogleeraar op 70-jarigen leeftijd onverbiddelijk aan het hooger onderwijs onttrekt, van onzen eenigen Donders, de trots onzer hoogeschool, het sieraad van Nederland, den man, die der gansche wereld toebehoort en die het geheele menschdom aan zich heeft verplicht.

Het ligt niet op onzen weg de verdiensten uit te meten van den beroemden hoogleeraar. Dat zullen meer bevoegden heden doen, en wij kunnen volstaan met hun tolk te zijn.

Velen hebben zich beijverd, dezen dag, hoe zeer hij ook tot weemoed moge stemmen, tot een feest te maken. Reeds in September 1887 riep een commissie de medewerking van landgenoot en vreemdeling in, om gelden bijeen te brengen tot het vormen eener stichting, waaraan Donders' naam tot in de verre toekomst verbonden zal zijn. In hoe wijden kring de naam van Donders gevierd wordt, blijkt wel uit de naamlijst van de leden dier commissie, die bestaat uit de heeren :

Jhr. mr. J. Röell, destijds lid van de 1e, thans van de 2e Kamer der Staten-Generaal, 's Gravenhage, voorzitter; jhr. mr. dr. A. D. van Riemsdijk, voorzitter van het

Muntcollege, Utrecht, secretaris-penningm.; dr. P. Q. Brondgeest, lector en pract. geneesheer, Utrecht; dr. A. A. W. Hubrecht, hoogleeraar, Utrecht, *Uitv. Comité*. Verder: Jhr. mr. W. H. de Beaufort, lid van Gedeput. Staten van Utrecht, Driebergen; mr. W. H. de Beaufort, lid van de 2e Kamer der Staten-Generaal, Leusden; dr. N. Beets, oud-hoogleeraar, Utrecht; B. E. J. H. Becking, oud-chef van den geneeskundigen dienst in Nederl.-Indië, 's Gravenhage; mr. W. R. Boer, burgemeester, Utrecht; jhr. mr. P. J. Bosch van Drakestein, commissaris des Konings in de prov. Noord-Brabant, 's Hertogenbosch; mr. W. J. M. Bosch van Oud-Amelisweerd, lid van Gedeputeerde Staten van Utrecht; dr. M. J. Bouvin, pract. geneesheer, 's Gravenhage; dr. J. P. van Braam Houckgeest, hoogleeraar, Groningen; jhr. mr. W. M. de Brauw, commiss. des Konings in de prov. Zeeland, Middelburg; dr. C. H. D. Buys Ballot, hoogleeraar, te Utrecht; dr. T. H. Blom Coster, pract. geneesheer, 's Gravenhage; mr. W. K. baron van Dedem, lid van de 2e kamer der Staten-Generaal, Hoorn; dr. D. Doyer, hoogleeraar, Leiden; dr. W. Einthoven, hoogleeraar, Leiden; dr. F. C. J. van Erven Dorens, geneesheer, Tilburg; dr. mr. R. Fruin, hoogleeraar, Leiden; dr. Th. H. Mac Gillavry, hoogl., Leiden; dr. W. M. Gunning, hoogl., Amsterdam; dr. A. A. G. Guye, hoogleeraar, Amsterdam; dr. J. H. A. Halfmans, pract. geneesh., Roermond; dr. H. J. Hamburger, assistent van het physiol. laboratorium, Utrecht; dr. H. G. Hesselink, geneesheer-directeur van het stedelijk ziekenhuis, Rotterdam; dr. S. Hoekstra Bzn., hoogleeraar, Amsterdam; dr. J. J. Homoet, pract. geneesheer, Arnhem; mr. P. F. Hubrecht,

enningm. ;
 pract. ge-
 Hubrecht,
 erder: Jhr.
 out. Staten
 7. H. de
 er Staten-
 oud-hoog-
 ng, oud-
 Nederl.-
 Boer,
 J. Bosch
 ngs in de
 ; mr. W.
 lid van
 dr. M.
 enhage;
 gleeraar,
 w, com-
 Middel-
 raar, te
 genes-
 ron van
 en-Ge-
 eeraar,
 Leideu;
 sheer,
 eraar,
 eiden;
 n; dr.
 n; dr.
 mond;
 ysiol.
 elink,
 eken-
 hoog-
 pract.
 echt,

secr-gener. van binnenl zaken, 's Gravenhage;
 jhr. mr. J. Huijdecoper van Maarsseveen,
 lid van de 1e kamer der Staten-Gen., Maarsse-
 veen; dr. D. Huizinga, hoogl. te Groningen;
 dr. M. Imans, geneesheer-directeur van het
 stedelijk ziekenhuis, Utrecht; F. s' Jacob, oud
 gouv.-gen. van Nederl. Oost-Indië, Utrecht;
 J. F. Jansen, burgemeester van Tilburg;
 jhr. mr. J. J. F. de Jong van Beek en Donk,
 proc. gen. v. h. gerechtshof, 's Hertogenbosch;
 jhr. mr. W. C. M. M. de Jonge van Ellemeet,
 oud-lid van de 1e kamer der Staten-generaal,
 Oostkapelle; dr. M. Juda, pract. geneesheer,
 Amsterdam; mr. R. Melvil baron van Lyden,
 lid van de arrond.-rechtbank, Utrecht; jhr. mr.
 A. J. Rethaan Macaré, officier van justitie,
 Haarlem; mr. Æ. baron Mackay, lid van de
 Tweede Kamer, thans min. van binnenl. zaken;
 dr. R. P. Mees, R.Azn., lid van de 2e kamer
 der Staten-Generaal, Rotterdam; dr. H. Mid-
 delburg, pract. geneesheer, Leeuwarden; dr.
 J. A. Moll, pract. geneesheer, 's Gravenhage;
 dr. F. D. A. C. van Moll, pract. geneesheer,
 Rotterdam; dr. M. E. Mulder, lector, Gro-
 ningen; mr. A. van Naamen van Eemnes, lid
 van de 1e kamer der Staten-Generaal, Zwolle;
 mr. C. W. Opzoomer, hoogleeraar, Utrecht;
 dr. C. A. J. A. Oudemans, hoogleeraar, Am-
 sterdam; dr. T. Place, hoogleeraar, Amsterdam;
 mr. H. P. G. Quack, directeur van de Ne-
 derlandsche bank, Amsterdam; J. D. Fransen
 van de Putte, lid van de 1e kamer der Staten-
 Generaal, 's Gravenhage; mr. W. J. van
 Welderen baron Rengers, lid van de 2e kamer
 der Staten-Generaal, 's Gravenhage; dr. E.
 van Rijckevorsel, lid van den gemeenteraad,
 Rotterdam; dr. N. W. P. Rauwenhoff, hoogl.,
 Utrecht; mr. H. Roijaards van Scherpenzeel, lid

van Gedeputeerde Staten van Utrecht, Utrecht; K. van Roon, med. cand., Utrecht; schout bij nacht J. D. Sachse, inspecteur van den geneeskundigen dienst der zeemacht, 's Gravenhage; A. baron Schimmelpenninck van der Oye van Nijenbeek, lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, 's Gravenhage; mr. J. A. Sillem, lid van de Provinciale Staten, Amsterdam; dr. B. J. Stokvis, hoogleeraar, Amsterdam; dr. S. Talma, hoogleeraar, Utrecht; mr. G. van Tienhoven, burgem. van Amsterdam; dr. G. P. van Tienhoven, geneesheer-directeur van het gemeente-gasthuis, 's Gravenhage; generaal-majoor M. B. Timmerman, inspecteur van den geneesk. dienst der landm., 's Gravenhage; P. Timmermans, med. cand. Utrecht; dr. A. Vrolik, oud-minister van financiën, Oosterbeek; mr. W. H. baron de Watteville, gemeente-secretaris, Utrecht; A. C. Wertheim, lid van de 1e kamer der Staten-Gen., Amsterdam; dr. C. H. A. Westhoff, pract. geneesheer, Amsterdam.

Aan die commissie sloten zich vele andere commissiën in het buitenland, in verschillende werelddeelen aan, o. a. eene in *Nederlandsch Indie*, bestaande uit de h.h.:

Mr. J. H. Bergsma, lid van den raad van Nederlandsch Indië (president); H. van Lokhorst, chef van den geneeskundigen dienst (vice-president); J. de Koningh, dirigeerend off. van gez. 1e kl. (thesaurier); mr. D. Beets, lid van de weeskamer te Batavia (secretaris); mr. N. P. v. d. Berg, pres. van de Java-Bank; F. J. Cornelissen, inspect. van den burg. geneesk. dienst; H. G. Derx, inspect. gen., chef van den dienst der staatsspoorw.; A. H. G. Fokker, pres. der factorij der Ned. handelm.; A. B. W. Gey v. Pittius, adj. des Konings in

buitengew. dienst, gen.-majoor, chef van den gen. staf; dr. H. Greve, oud-dirig. off. van gez. 1e kl.; W. P. Groeneveldt, direct. v. h. dep. van onderw., eered. en nijverheid; dr. C. Gutteling, 1e stadsgeneer te Batavia; J. C. F. Scheffer, arts, practis. geneesh. te Batavia; W. Suermondt Wzn., pres. van de kamer van kooph. te Batavia; K. P. Tadema, kapt. luit, ter zee, chef der 1e afd. v. h. dep. van marine; B. H. Thomson, dir. off. v. gez. bij Z. M. zeemacht in Ned.-Ind.; J. M. v. Vleuten, dir. v. h. dep. van binnenl. bestuur; M. Willemstijn, kol. hoofdintend. van het Ind. leger.

Die verschillende commissiën hebben hare taak volbracht en de vruchten van haren arbeid zullen *heden* den jubilaris worden aangeboden.

Gister echter was de eigenlijke verjaardag van den heer Donders, die 27 Mei 1818 te Tilburg geboren is.

Daarom begon ook *gister* de feestviering reeds, en wel al zeer vroeg in den ochtend. De bloemkweker van der Stok kwam bij het kriecken van den dag de woning van den feesteling versieren, tot waardige ontvangst der velen, die hem hunne gelukwenschen kwamen aanbieden. De eersten, die dat deden waren muzenzonen.

De *Stud. zangvereeniging* «Nunc Cantus resonet» had, toen het bestuur voorstelde om aan prof. Donders bij gelegenheid van zijn 70. verjaardag eene morgengroet aan te bieden, dit plan met groote ingenomenheid ontvangen en zoo begaven zich *gister* ochtend een 25tal studenten-zangers met den directeur, den heer M. W. Petri, de banier voorop, naar het huis van den gevierden leermeester. Te kwart over achten waren zij in den tuin opgesteld.

Nadat zij reeds eenige liederen ten beste

In honorem viri amplissimi
doctissimi F. C. Donders

6

gegeven hadden, verscheen weldra prof. Donders en nu zong het koor hem op de wijze van »Gaudeamus» het volgende lied toe, voor deze gelegenheid gedicht door den heer C. D. Montijn, bestuurslid van N. C. R.

7 — Vivat Academia, ^{N. C. R.} vivat noster Donders!
Vivat physiologus;
Omnium est maximus,
Semper sit in flore! (bis)

Vivat Academia, vivat noster Donders!
Alma mater gratias
Tibi habet maximas,
Semper sit in flore. (bis)

Vivat Academia, vivat noster Donders!
Tua nostra gloria,
Cui septem decennia,
Minime nocebunt. (bis)

Vivat Academia, vivat noster Donders!
Lex te iubet »decedas,»
Nos invitus salutas,
Necdum moriturus. (bis)

Toen het lied geëindigd was, sprak de voorzitter van N. C. R., de heer M. S. Koster, den jubilaris ongeveer aldus toe:

»Hooggeleerde heer, hooggeachte jubilaris!
»Reeds vroeg in den morgen hebben wij leden der Stud. zangvereniging »Nunc cantus Resonet» ons opgemaakt om u op dezen gewichtigen dag met een lied te begroeten. Wij hopen, dat 't u niet onaangenaam zal wezen, wanneer op dit feest, waarop ongetwijfeld tal van groote mannen hunne hulde aan uwe voeten zullen komen leggen — toch de eerste feestgroet u tegenklinkt uit den mond van hen, aan wie ge uw leven hebt gewijd, uit den

mond en uit het hart van de studenten der Utr. hoogeschool:

»Ik spreek van feestgroet. Want, al maakt de Nederlandsche wet met 't bereiken van den 70jarigen ouderdom den *officieelen* band los, die u aan onze academie verbindt, den *moreelen* band kan niemand ooit verbreken. En waar dan op dien 70. verjaardag uw vrienden, bewonderaars, leerlingen en oud-leerlingen de banden ineenslaan om u een doorslaand bewijs te leveren van de gevoelens, die ze u toedragen, daar geloof ik dien dag een feestdag en onzen morgengroet een feestgroet te mogen noemen.

»Aanvaard dus, hooggeschatte jubilaris, onze hulde en onze beste wenschen voor de toekomst. Wij staan hier niet voor u als uwe leerlingen; de meesten onzer behooren tot eene andere faculteit dan die, welke 't voorrecht heeft, u onder hare hoogleeraren te tellen. Maar juist wegens die verscheidenheid van studievakken mogen wij ons beschouwen als de afspiegeling van gansch ons studentencorps, dat in u niet slechts den grooten geleerde als zoodanig eert, maar ook den man, door wiens naam reeds Utrecht's academie alom wordt geëerd. «*Tua nostra gloria*» heeft de dichter van het lied, dat we u toezongen, gezegd; een deel van uwen roem straalt ook af op onze hoogeschool!

»En daarom, prof. Donders, daarom was 't, dat wij allen naast een »*Vivat academia*» met geëstrift den hartgrondigen wensch uitspraken: «*Vivat noster Donders.*»

De *hoogleeraar*, diep geroerd, antwoordde hierop ongeveer als volgt:

»M.H.! Steeds was het onderwijs mijn liefste werkkring en daarom juist ben ik in

den laatsten tijd droevig gestemd geweest, en had vooral heden morgen eene droevige stemming zich van mij meester gemaakt — want de dag van heden is voor mij de eindpaal van dien geliefden werkkring; met het 70ste jaar houdt mijn professoraat aan onze academie op.

»Doch ziet daar komt gij, studenten, mij dezen morgen een bewijs leveren, dat gij er anders over denkt; dat gij van uwen kant den band met mij niet wenscht te verbreken. Dat bemoedigt mij, daarvoor betuig ik u mijn innigen dank. Wie weet, of ik niet, al ben ik geen hoogleeraar meer, toch nog een achterdeurtje zal vinden, dat mij in staat zal stellen u mijn stem nog wel eens te doen hooren!

»Deze morgen zal mij steeds onvergetelijk zijn. In 't bijzonder breng ik mijnen dank aan den dichter van het lied en aan den praeses, die mij zoo hartelijk heeft toegesproken! —»

Luide toejuichingen begroetten deze woorden van den hoogleeraar, die zich thans eenigen tijd met de zangers onderhield. Nog een enkel lied werd, blijkbaar zeer ten genoegen van Z.H.G. uitgevoerd; toen verlieten de leden van *N. C. R.* den feestvierende, die met een handdruk nogmaals aan allen zijnen dank bracht.

Deze hulde, die geheel eene verrassing was, heeft, naar wij van verschillende zijden vernamen, den hoogleeraar zeer diep getroffen, zoo zelfs dat het spreken hem door de aan-doening moeielijk viel.

Die eerste groet was een teeken voor een regen van gelukwenschen in den vorm van telegrammen en brieven uit alle oorden der beschaafde wereld, en van bloemen, die met

ruime hand van alle zijden hem werden toegezonden en waaronder een keurige en reusachtige bloemenkorf van zijne tegenwoordige leerlingen inzonderheid vermelding verdient. Ook andere bewijzen van belangstelling geworden hem, en daaronder fraaie fotografieën van verschillende gezichten uit zijn geboorteplaats, Tilburg.

Natuurlijk dat later velen den hoogvereerden man persoonlijk kwamen bezoeken : verwanten, vrienden, vereerders, het was een komen en een gaan zonder eind. Ook een paar Engelsche geleerden, voorloopers van degenen, die heden verwacht worden, kwamen den Nederlandschen hoogleeraar hun hulde brengen. Onder de bezoekers waren vertegenwoordigers van verschillende lichamen, als : de *curatoren* der hoogeschool, namens wie mr. H. G. Römer het woord voerde ; de regenten van het gasthuis voor *minvermogene ooglijders*, voor wie mr. H. Roijaards van Scherpenzeel als spreker optrad ; de *Senatus Veteranorum*, met den prorector tot woordvoerder ; de *acad. Senaat*, wier gevoelens vertolkt werden door den rector magnificus prof. Lamers ; de *medische faculteit*, welker woordvoerder de hoogl. v. Goudoever was, en eindelijk het *Studentenweekblad* Minerva, onder redactie van de studenten C. H. v. Herwerden en H. P. L. C. de Kruijff, waarvan de heer van Herwerden een buitengewoon nummer aanbood, bevattende op het feest toepasselijke bijdragen en o. a. afdrukken van des hoogleeraars handteekening, zooals die was in 1843 en nu ; bij vergelijking zal men zien, dat de 70-jarige in vastheid van hand eer gewonnen dan verloren heeft ! In dat nummer moest een fotografie voorkomen van het uitstekend por-

tret, dat onze begaafde landgenoot, mej. Hubrecht, van den heer Donders geschilderd en hem aangeboden heeft, en waarnaar ook een portret in *Eigen Haard* voorkomt. Dat portret is aan de firma Goupil te Parijs gezonden om er een photographie naar te maken; een welgeslaagde proef was echter nog niet ontvangen.

De verschillende Sprekers, die allen met hunne welgemeendegelukwenschen hulde brachten aan de groote gaven van den hoogleeraar, werden ieder afzonderlijk door hem hartelijk beantwoord. Bij herhaling bleek het daarbij hoezeer het hem leed doet, dat de wet op onverbiddelijke wijze een einde maakt aan zijn leven als hoogleeraar. Maar, dat, waarop hij in den ochtendstond reeds zinspeelde, zeide hij later op den dag duidelijker: dit nl., dat hij *nog geen afscheid neemt voor goed*.

De *Voss. Ztg.* wijdt een artikel aan **Donders' feest**, wiens 70e levensjaar hem noodzaakt als hoogleeraar af te treden.

Donders' jubeldag zal ook verre buiten Utrecht meegevierd worden »het meest echter bij ons in Duitschland. Donders behoort geheel tot de onzen. Uitwendig heeft hij aan deze zijne verhouding tot Duitschland uitdrukking gegeven door zich in zijn wetenschappelijken arbeid bij de Duitschers aan te sluiten en wat hij te zeggen had, ten deele in de Deutsche Vereiniging der Oogartsen en in Deutsche tijdschriften mede te deelen. Met de Deutsche geleerden, vooral met v. Gräfe verbond en verbindt hem nog een innige vriendschap.

«Het voornaamste arbeidsveld van Donders is de oogheelkunde. Met Albrecht von Gräfe,

Ferdinand Arlt en Helmholtz, behoort Donders tot de grondleggers der nieuwere oogheekunde. Inzonderheid is het een zeer belangrijk hoofdstuk van de oogheekunde, dat Donders van den grond af nieuw opgebouwd heeft, de leer van de accommodatie en der refractie." De schrijver zet dit nader uiteen, en zegt daarna: «Doch wanneer Donders juist als oogarts het meest bekend is, zoo maakt toch zijne werkzaamheid in dienst der oogheekunde slechts een onderdeel van zijnen arbeid uit. Van huis uit is Donders anatoom en physioloog. Dit heeft zeker voor een goed deel er toe bijgedragen, Donders tot een voortreffelijk waarnemer in de oogheekunde te maken. Hij heeft nagenoeg elk deel der physiologie belangrijk verrijkt. Hij heeft onze kennis der stofwisseling vermeerderd, nieuwe waarnemingen omtrent den bloedsomloop gedaan en aangetoond hoe men het verloop der waarnemingen van de zinnen vermag te meten. Als leeraar heeft Donders de oogheekunde en de physiologie gediend, daar te Utrecht beide vakken door denzelfden hoogleeraar onderwezen worden, wat anders nergens gebruikelijk is. Maar Donders' werkzaamheid als hoogleeraar was niet tot de studenten van Utrecht beperkt.

»Hij verzamelde vooral in het vijfde tiental jaren dezer eeuw artsen uit alle landen om zich heen, vooral Duitsche, die hij in zijn uit vrijwillige bijdragen ingericht gasthuis voor ooglijders inleidde in de practische oogheekunde, die zich destijds eerst als zelfstandig onderdeel van de chirurgie afscheidde. Zoo heeft Donders zich in tweeërlei opzicht aanspraak verworven op de herinnering van die na hem komen. In de geschiedenis der biologische wetenschappen zal hij onder de leiders der

physiologie in onze eeuw genoemd worden, en de oogartsen tellen hem onder de stichters hunner wetenschap en kunst in haar nieuwen vorm."

Tegen half twee, 28 Mei 1888, was de groote zaal van Tivoli vol met geleerde en aanzienlijke mannen en vrouwen. In de eerste rij zagen wij o. a. den oud-minister van binnenlandsche zaken mr. Heemskerk. Op het orkest onder de commissie-leden was de tegenwoordige minister, mr. Æ. baron Mackay.

De groote zaal van Tivoli, die gister nog voor het concert dienen moest, is door den heer *A. J. J. Roos* heden ochtend net en smaakvol voor de plechtigheid ingericht. Achter het orkest zijn draperieën gehangen, waarvan de faculteitskleuren het hoofddeel uitmaken. Vóór langs is met zoden een gazon gemaakt, terwijl het verder met kleeden en loopers deftig is ingericht. Op het orkest was een fauteuil geplaatst voor den feestvierenden hoogleeraar, benevens een canapé voor de familieleden. Verder vonden commissieleden enz. daar hunne plaats. Voor tegen het orkest is eene versiering van bloemen en planten aangebracht. Tegen de galerij tegenover het orkest is een groote vlaggen-tropée geplaatst.

Het door de talentvolle kunstaresse, mejuffrouw *Bramine Hubrecht*, geschilderde en den heer *Donders* aangeboden fraaie, uitstekend gelijkend portret is op uitdrukkelijk verlangen van de commissie voor de feestviering en van den heer *Donders* zelve in de zaal van Tivoli ten toon gesteld, zoodat alle daar bijeengekomen vereerders van den hoogleeraar dit kunstwerk, een zeer bijzondere

feestgave, een hulde van de kunst aan de wetenschap, konden bezichtigen.

De feestvierende hoogleeraar werd door de hb. van Riemsdijk en Hubrecht, commissieleden, afgehaald en kwam de zaal binnen, voorafgegaan door den heer Röell, gevolgd door den heer Mackay en een aantal andere commissieleden. Luide en aanhoudend waren de toejuichingen, waarmede de binnentredenden begroet werden; de geheele vergadering rees op. De heer Donders was zichtbaar bewogen. Op de tribune gekomen, ontmoette hij daar zijn vriend Moleschott. De twee vrienden begroetten elkander met geestdrift en omarmden elkaar innig.

Toen allen gezeten waren, nam de heer *Röell* het woord en wees op de levendige deelneming, die met de hem hier toejuichenden, duizenden anderen vervult, wegens de gebeurtenis, die dezen gedenkdag — Spr. gebruikt met opzet dat woord — tot een nationalen, een internationalen dag stempelt. Velen hebben daaraan medegewerkt, ook buiten hen, die in deze zalen zijn, en onder wie uw nog altijd scherpziend oog zeer zeker menigeen ontdekt heeft, waarmee gij in vroeger en later tijd hebt verkeer, gelijk zij zich wederkeerig tot u getrokken voelden om u welkom te heeten. Vriendschap, erkentelijkheid en piëteit staan daarbij op den voorgrond. Hun aantal is slechts zeer gering in verhouding tot dat dergenen, die gaarne hun voorbeeld zouden gevolgd hebben, als niet onvermijdelijke omstandigheden van tijd en plaats daartegen onoverkomelijke hinderpalen in den weg hadden gesteld.

Die algemeene instemming met de aanleiding tot dit samenzijn, die opgewektheid, die begeerte om mede te werken tot het doel, dat beoogd

werd, waren even *spontaan* als *natuurlijk*. Spontaan, want er was geen aandrang, geen overreding voor noodig, slechts mededeeling van feiten; natuurlijk, omdat ons volk, 't zij zelfbewust, 't zij instinctmatig, gevoelde, dat de U te brengen hulde niet alleen, zelfs niet in de eerste plaats den uitmuntenden leeraar en voorganger gold, maar veel meer den vriend der menschheid, die met de geheel buitengewone gaven, door den Almachtige te zijner beschikking gesteld, ten bate dier menschheid heeft gewoekerd en geijverd.

(Luide toejuichingen).

Geen wonder, dat deze dag niet ter uwer beschikking kon gelaten worden, maar dat daarop beslag moest worden gelegd ten nutte van het algemeen; dáárom, omdat een volk, dat zijne groote mannen eert, daardoor en daarin zich zelf eert, en omdat ons volk op u roem draagt als op een zijner beste zolen, die bewijst, dat Nederland ook op wetenschappelijk gebied niet is *une nation éteinte*, omdat uw naam de roem des volks verhoogt.

Er is een slagschaduw: de wet maakt een einde aan uw hoogleeraarschap, maar toch rekenen wij er op, dat gij zult blijven wat gij zoo lang geweest zijt, een steunpilaar der wetenschap, de rots waarop zij blijft steunen en dat — gelijk uwe aandoenlijke rede tot de studenten reeds deed doorschemeren — de vruchten van uwen nog altijd jeugdigen en frisschen geest, in het bijzonder deze Hoogeschool ten goede zouden blijven komen. (Luide toejuichingen!)

Als ik mij opmaak tot die zoo schoone en hoog gewaardeerde taak, om bij deze gelegenheid tot U het woord te richten, is het gebied zoo uitgebreid, de stof zoo overvloedig

en overvloeiende, dat ik mij moet bepalen tot een korten blik op den weg, die voor U en voor ons het verleden met het heden verbindt, en eenige wenschen en verwachtingen uit te spreken, die ons op dezen dag bezielen.

Hoe doen zich aan uwen geest de gulden dagen uwer jeugd voor!

Spr. herinnerde hoe de jeugdige Donders eerst aan de eenvoudige dorpsschool te Duizel zijn opleiding genoot; daarna het gymnasium te Bokmeer bezocht, en daar op zijne medeleerlingen een zoo machtigen indruk maakte, dat later een hunner, mgr. Boermans, de tegenwoordige bisschop van Roermond, verklaarde, dat hij later allerlei instellingen van onderwijs, ook de grootste, had bezocht, maar »nergens en nooit bij zooveel honderden studenten zulk een omvattenden geest heeft ontmoet." Spr. herinnerde aan Donder's studietijd en tevens, dat hij op jeugdigen leeftijd geroepen werd om physiologie te doceeren, hoewel hij, zooals hij zelf later verklaarde, nog nooit een microscoop had gezien, anders dan een zon-microscoop op de kermis. Als met één slag nam hij desniettemin plaats onder de mannen der wetenschap, en op nog geen dertigjarigen leeftijd werd hem een leerstoel opgedragen aan deze academie, op advies van curatoren, die van hem getuigden:

»Dat deze jeugdige geleerde een man was, die door zijne geschriften alom in de geneeskundige wereld met roem bekend was, van wien men zeggen kon, dat hij eene *zeldzame* vereeniging was van uitgebreide kennis, ook in natuurkundige wetenschappen, van ijver en belangstelling in al wat wetenschap is, met klaarheid van voorstelling en helderheid van uiteenzetting."

V. d. Capellen, wiens veelbewogen leven in tij-

den van revolutie begon en eindigde, kwam na een lang gesprek met Donders bij den grooten Mulder en zeide: »Uw Donders is een baas"! (T oejuichingen.)

Mulder zelf getuigde van Donders: «zonder iemand te kort te doen, is Donders thans de man, die Nederland het meest tot sieraad strekt en den roem van Nederland over de beschaafde wereld het meest handhaaft in de natuurwetenschappen.»

Toen hem in 1884 de Boerhaave-medaille werd overhandigd, verklaarde de commissie uit de Hollandsche Maatschappij te Haarlem, dat hij een man is, die door veelzijdige werkzaamheden *meer* dan eenig ander der levende physiologen tot de ontwikkeling en uitbreiding onzer kennis op physiologisch gebied heeft bijgedragen. Spr. herinnerde ook nog aan eene uitspraak van Donders' vriend Moleschott over zijne dissertatie: »Ik aarzel niet in zijn proefschrift den toekomstigen meester te begroeten».

Spr. wees vervolgens op eenige van Donders' voornaamste geschriften: zijn *Blik op de stofwisseling als bron van de eigen warmte van planten en dieren* (1845); op zijne oratie, waarmee hij het hoogleeraarsambt aanvaardde: «De harmonie van het dierlijk leven, de openbaring van wetten;» op zijn standaardwerk: *On the Anomalies of accomodation and refraction of the eye*, in 1864 uitgegeven, vertaald in het Fransch, Duitsch, Zweedsch en Italiaansch, en dat nu dezer dagen, dus na 25 jaren, te Weenen geheel onveranderd kon worden herdrukt.

Om niet meer te noemen, want het veld is te groot, wees Spr. nog op de *Physiologie van den mensch* (1850—1859), een boek dat na dertig

jaren nog eene vraagbaak en uitmuntende gids is in de leer der stofwisseling. Spr. eindigde dit deel met de herinnering aan een woord van Moleschott, dat er geen meesters uit de lucht vallen, dat zij gevormd worden door noeste vlijt en toewijding, die Donders in hooge mate getoond heeft op het arbeidsveld, dat hij heeft uitgekozen.

(Toejuichingen).

Maar beoefening der wetenschap op zich zelf en om zich zelf is u niet het hoogste. Uwe eerezucht was, haar onmiddellijk der menschheid ten goede te doen komen. Wat beteekent al ons weten, was uw vraag, wat alle wijsheid, als zij niet werkdadig en weldadig wordt?

Spr. wees nu op de verdiensten van Donders als oogheekundige, als grondlegger der ophthalmologische school in Nederland, die van zóó grooten invloed was, dat Donders mocht getuigen: Aan elk onzer universiteiten en ook daarbuiten mag ik een oud-leerling als mijn ambtgenoot in het vak der oogheekunde begroeten.

Spr. herinnerde verder aan de oprichting van het gasthuis voor minvermogende ooglijders en op de voldoening, die Donders daaraan te danken had, zooals hij dat in het eerste verslag over die stichting zelf uitdrukte: «Ik hebben man gezien, die zijne leven met zijne blindheid afgesloten waande, en die erkentelijk jegens *God* een nieuw tijdperk voor zich geopend ziet; ik zag den nijveren ambachtsman, die zich gedoemd zag, het genadebrood te eten, en thans voor zich en de zijnen, door volhardenden arbeid het dagelijksch brood verdienen kan; ik heb de juichtonen gehoord van de moeder, die nog nooit den liefdevollen blik van haar kind

had aanschouwd , en ik heb waargenomen de blijde verrassing van het kind, dat nog leeren moest hoe schoon en treffend Gods lieve natuur zich vooral in het oog der kinderen afspiegelt.

Duizende menschen gelukkig , duizende menschen door woord en voorbeeld beter te maken , zoo schreeft gij, dat is de onsterfelijkheid, die wij wenschen, nevens die waarop wij hopen. Het eerste gedeelte van dien wensch is vervuld.

Spr. vatte het vorenstaande samen om aan den feestvierende hulde te brengen als baanbreker op het gebied der physiologie, als geliefd en geëerd leermeester en als redder, die den donkeren nacht voor velen in licht verkeerde.

Ook beproevingen waren des hoogleeraars deel, maar maakt men de balans op, dan is er dubbele, driedubbele reden tot dankbaarheid bij den terugblik.

Men heeft dezen 70. verjaardag door eene daad tot het nageslacht willen doen spreken. Spreker herinnerde kortelijk de bekende geschiedenis der stichting en wees op de algemeene deelneming en belangstelling. H. M. de Koningin, die meewerkt tot al wat den roem van haar aangenomen vaderland betreft, ging voor; de groothertogin van Saksen volgde. Uit Oost en West kwamen bijdragen, dikwijls met aandoenlijke bij-schriften, die het den hoogleeraar, als hij na deze dagen tot kalmte gekomen zal zijn, een genoeg zal zijn te lezen. Spr. wil er nu slechts twee meedeelen : een uit Indie, waarin de volgende zinsneden voorkomen:

»Is in Nederland en andere wereldrijken Uw naam gegrift in de dankbare herinnering van velen, niet minder is zulks het geval in deze

gewesten, waar zoovelen het behoud van het edelste zintuig indirect aan U te danken hebben.

»In Nederlandsch Indië toch zijn thans velen Uwer oud-leerlingen als geneesheer gevestigd, en terwijl in vroegere jaren groot gebrek bestond aan kundige oogartsen, vinden ooglijders thans vaak zelfs op afgelegen plaatsen de beste oogheekundige behandeling.

»Dat onschatbaar voorrecht hebben wij hoofdzakelijk aan U te danken.

»Wij gewagen hier niet van uwe overige groote verdiensten op wetenschappelijk gebied, doch kunnen u de verzekering geven, dat ook die in Indie zeer gewaardeerd worden.

»Het is dus geen wonder, dat onze roepstem, om u thans eene Uwer waardige hulde te brengen, weerklank vond in dankbare harten van velen. Tot zelfs uit de verst afgelegen streken werden ons bijdragen voor dat huldeblijk toegezonden.»

Het tweede is van Moleschott, die eene belangrijke bijdrage zond namens een dankbaren patient, Ludwig Mond, en schreef: »Wie weet hoeveel dankbare Mond's er in de wereld rondzwerven, die gelukkig zouden zijn tot zijne hulde bij te dragen, indien zij er maar kennis van droegen.»

»Aanvaard dan, Hooggeleerde heer! deze feestgave, die wij het cement zouden willen noemen eener inrichting, die tot grondslag heeft de vereering van u; tot doel, datgene, waartoe Gij het zult aanwijzen en waarvan de kroon zij Uw naam, niet om daaraan meerder luister te geven, maar om daaraan luister te ontleenen. Het bedrag is f 34.000, behalve hetgene ten koste werd gelegd aan andere huldebewijzen U ter eere; de som is

gering als erkenning der groote verdiensten van Donders, maar niet gering, als men in aanmerking neemt, dat zij zonder eenigen aandrang bijeen gebracht is."

Spr. verzocht daarop den hoogleeraar, dat hij kennis zou nemen van de oorkonde der stichting, die door de hh. Cuijpers is vervaardigd en waarvan de inhoud aan onzen Beets te danken is. Spr. meende, dat dezen daarbij wellicht de woorden voor den geest hebben gestaan van Schiller:

Güte und Grösze,
Nur zwei Tugenden giebt's,
O wären sie immer vereinigt
Immer die Güte auch grosz

Immer (~~Und~~ die Grösze auch gut!

Hoe dit zij, die woorden zullen zijn doorgedrongen tot uw ziel, omdat Gij weet, dat wat Beets zeide, den stempel der waarheid draagt!"

Spr. bood hem daarna een fraai kastje aan tot berging der tropheeën, die nu en ook vroeger aan Donders' voeten zijn neergelegd, mede onder toezicht der heeren Cuypers vervaardigd en een afslag in het eenvoudigst metaal van de medaille, die trouwens op uitdrukkelijk verlangen van den hoogleeraar alleen in brons geslagen mag worden. Bij dien wensch legde de commissie zich neer, gedachtig dat *simplex sigillum veri* is.

Uw vriend Opzoomer, thans aan het ziekbed geklonken, heeft de opschriften opgesteld, die op de keerzijde staan.

(Zie hieronder).

Spr. eindigde met het uitspreken van eenige verwachtingen.

Vooreerst de *hoop*, dat het nieuwe levenstijdperk — want wij denken aan geen

afscheid; voor mannen als gij blijft het leven een strijd- en werkplaats tot het laatst, — dat dit nieuwe tijdperk, in den engeren kring dergenen, die U na verwant zijn, en den ruimeren kring dergenen, die U vereeren, U nog lange jaren getuige moge doen zijn van den zegen die op Uw 46jarige ambtsvervulling heeft gerust; en in de tweede plaats het *vertrouwen*, dat de wetenschap, die zich aan geen wettelijke bepalingen en geen titels stoort, op U zal kunnen blijven rekenen en dat Uwe groote gaven der maatschappij, der wereldmaatschappij ten goede zullen blijven komen; dat Uwe rijpe en gerijpte ervaring op menig gebied ten goede zal komen, óók aan andere levenskringen, waaronder Gij U-tot dusver niet opzettelijk bewogen hebt. Spr. deed ook een beroep op den hoogleeraar voor de onverhoopte mogelijkheid, dat mannen als hij schouder aan schouder moeten staan om Nederland zijne plaats in de beschaafde wereld te doen behouden, en zeide, dat de menschheid, die zoo veel, zoo oneindig veel aan hem verplicht is, desniettemin of juist daarom nog zoo veel van hem wenscht te ontvangen!

Aan de toejuichingen kwam na deze rede bijna geen einde.

De inhoud der boven medegedeelde oorkonde is :

Den Lezer Heil!

Op heden den acht en twintigsten van Bloei-
 maand des jaars O. H. Achttienhonderd
 Acht en tachtig, zijnde des daags na den
Zeventigsten Verjaardag

van

FRANCISCUS CORNELIS DONDERS.

Medicinae, Honoris causā Chirurgiae, itemque
 Philosophiae Naturalis Doctor; Honorary
 Doctor of laws bij de Universiteit van
 Cambridge; Eershalve Lid van de
 Medische Faculteit bij de Academie
 te Weenen;

*Commandeur van de Orde van den Nederland-
 schen Leeuw;*

Commandeur, Officier, Ridder van onder-
 scheidene Buitenlandsche Orden;

Oud-Voorzitter van de Koninklijke Academie
 van Wetenschappen (afdeeling Wis- en
 Natuurkunde).

Eerelid, Bestuurder, Lid, Correspondent van
 tal van Academiën en Geleerde Genoot-
 schappen,

gelijk in Nederland en Nederlandsch-Indië,
 zoo ook in België, Engeland, Frankrijk,
 Italië, Pruisen, Saksen, Beieren, Oosten-

rijk-Hongarije, Rusland, Zweden, Dene-
marken, Noord-Amerika, enz.,
gedurende eene reeks van *veertig* jaren en tot
op den huidigen dag *Hoogleeraar* bij de
Faculteit der Geneeskunde aan de
Hoogeschool te Utrecht;
Grondlegger van de Oogheelkundige School
in Nederland,
evenzeer als van het Nederlandsch Gasthuis voor
Behoeftige en Minvermogende Ooglijders;
Physioloog bij uitnemendheid.

Verlangende aan dezen **Grooten** en
Goeden eene zijner waardige hulde te
brengen, en blijk te geven van hunne hooge
waardeering zijner *buitengewone verdiensten*
jegens *de wetenschap*, die hij, door zijne
zeldzame *geestesgaven* en onvermoeiden arbeid
zoo krachtig heeft bevorderd; jegens zijn
Vaderland, waarvan hij den roem, door een
Christiaan Huygens, een Van Leeuwenhoek,
een Boerhaave daaraan verworven, opnieuw
bevestigd en glansrijk uitgebreid heeft; en
jegens de Lijdende Menschheid, voor welke
zijn *optreden*, *onderwijzen* en liefderijk *Heelen*
en *Helpen* ten rijken zegen geweest zijn;

Hebben Ambgenooten, Vakgenooten, Leer-
lingen, Vrienden, Vereerders, niet alleen uit
Nederland en de Nederlandsche Koloniën,
maar daarbij uit Alle Landen der Beschaafde
Wereld, door het te zijner beschikking stel-
len van een door hen bijeengebracht
Fonds,

den grondslag gelegd van eene naar zijn
Beroemden Naam te noemen
Wetenschappelijke Stichting,
waarvan het Bijzonder Doel, de Inrichting
en het Beheer geheel door Hem zelve zal
worden aangegeven en vastgesteld.

En is ten Bewijze en ter Gedachtenis dezer door *Eerbied, Dankbaarheid en Vriendschap* ingegevene Handeling de tegenwoordige *Oorkonde* opgemaakt en, *uit aller naam*, door hen, van wie in dezen de oproeping is uitgegaan, onderteekend.

Gedaan te Utrecht, ten Dage en Jare boven vermeld.

De inhoud der oorkonde is ontworpen door den hoogleeraar dr. *N. Beets*, terwijl zij op perkament geteekend is door den heer *Joseph Cuipers*, den zoon, wat voldoende is om te weten, dat men een *kunstwerk* voor zich heeft.

De tekst is geschreven in oud-Holl., XVIIe eeuwsehen lettervorm.

De randen, die in miniatuur-teekening den tekst omgeven, bevatten het volgende: Op het 1e blad:

Op den voorgrond met planten en bloemen gesierd ligt de bandspreuk met de woorden: «Den Lezer Heil». Daarachter verrijst de zon, die haar levengevende stralen over een *Spectrum* of kleurenbeeld uitspreidt. Rechts en links is de banderol door de takken en ranken gevlochten door twee krachtige «Zonbloem»-planten — het zinnebeeld van het levengevend licht.

In den rechter hoek is het Nederlandsche rijkswapen, in den linker dat der «Alma Mater» van Utrecht, met de zinspreuk: «Sol justitiae illustra nos.»

Onder Nederland is, door het wapen van Batavia, Nederlandsch-Indie vertegenwoordigd en onder het wapen der Utrechtsche academie staat dat der stad.

De breede fries, die aan de onderzijde den tekst van het eerste blad insluit, vertoont tus-

schen laurier- en eikentwijgen in het midden het familiewapen van den gevierden hoogleeraar met de woorden: Heelen — Onderwijzen — Helpen — als randschrift. In de 4 medaillons zijn de zinnebeelden van de Wetenschap — de Geneeskunde — Heelkunde — en Physiologie voorgesteld.

De tekst op het 2. blad is, aan de boven-rechterzijde, door eene breede fries omsloten. In den rechterhoek is het wapen van Nederlands Koningin, daar onder dat van Saksen, Beieren, Baden en Wurtemberg; in de bovenfries dat van Pruisen, België, Groot-Brittannie, Frankrijk en Italie. De wapens zijn allen van de vorstelijke personen en landen, die tot de Donders-stichting hebben bijgedragen.

De tekst op het 3e. blad is op dezelfde wijze versierd, hoewel met verscheidenheid der arabesken tusschen de wapens.

De rij der wapens begint hier met dat van de groot-hertogin van Saksen-Weimar, prinses der Nederlanden, Zweden, Oostenrijk-Hongarije, Rusland, Zwitserland. Vervolgens Mecklenburg, Elsas Lotharingen, Vereen. Staten van N.-Amerika, Portugal en Argentijnsche Republiek.

Het 4e blad heeft eene randversiering van bloemen en bladen, en bevat de handteekeningen als vervolg van die op blad 3.

De beide eerste onderteekenaars zijn de hh. mr. Æ. baron Mackay, minister van Binnenl. Zaken, en jhr. mr. J. Roëll, voorzitter der commissie. Daarna staan de namen der drie overige leden van het uitvoerend comité, de hh. Hubrecht, van Riemsdijk en Brondgeest. Verder volgen de namen der overige commissieleden, voor zoover ze tegenwoordig zijn.

De oorkonde is gebonden in rood fluweel

met cabochons, op de hoeken gemonteerd in zilver-vergulde bloemen, door Veldhuis gedreven.

Het binderswerk is uitgevoerd door de firma C. L. van Langenhuijsen, beiden te Amsterdam.

Tot de geschenken behoort verder het bovenvermeld kastje tot berging van al wat op het feest van heden betrekking heeft: de oorkonde in de eerste plaats, adressen, brieven, boeken, medailles, enz.

Dit kastje is in den stijl der XVIIe eeuw ontworpen door dr. P. J. H. Cuipers en voortreffelijk uitgevoerd in de meubelfabriek van de firma Cuipers en Stolzenberg te Roermond. Het biedt van boven gelegenheid aan, om er een rij boeken in te zetten; daaronder is een schuin liggend opslaand blad fraai gesneden met het familiewapen van Donders, en links het jaartal 1888, rechts de dagteekening van 28 Mei. Onder dat opslaand blad is een mede uitschuivend, met groen fluweel bedekt blad, dat als lessenaar dienen kan ~~om de oorkonde open te leggen~~.

Lager is een kastje met twee rijk versierde deuren; men vindt daarop o. a. de beeltenissen van Hermanus Boerhaave en Antonius Leeuwenhoek, en daartusschen op den »makelaar», die de beide deuren verbindt, een beeld van Minerva.

Onder dat gesloten kastje is nog een open vak, dat ook tot berging dienen kan.

De zijbladen zijn, evenals het overige, rijk versierd, en bevatten, o. a.: rechts 27 Mei 1888 en links 27 Mei 1818, alsmede aan beide zijden het monogram F. C. D.

Het geheel is vervaardigd uit oud eiken-

hout. Tot de rijke versieringen/ behooren de zonnebloem en de adelaarskop.

De medaille is, zooals uit de mededeelingen van den hr. Röell bleek, nog niet geheel gereed, maar er waren toch eenige proeven te zien. De voorzijde vertoont de voortreffelijk gelijkende beeltenis van den heer Donders, gemodelleerd door prof. L. Jünger, leeraar aan de rijkschool voor kunstnijverheid te Amsterdam. De voorzijde is gegraveerd door den heer J. P. M. Menger, tweeden stempelsnijder aan 's rijksmunt. Het opschrift van de voorzijde luidt aldus:

FRANCISCUS CORNELIUS DONDERS.

d. XXVII m. Maii a. MDCCCXVIII

—MDCCCLXXXVIII.

Aan de keerzijde is een fraai bewerkte krans, ontworpen en gegraveerd door den heer W. Schrammer, hulp-stempelsnijder aan 's rijksmunt, en bevat de volgende, door den hoogleeraar mr. C.W. Opzoomer ontworpen opschrifter:

In den krans :

Per
 varias gentes
 illustris Batavi
 admiratione
 juncti.

Om den Krans :

in memoriam diei quo conditum pium
 corpus ipsius nomine insigne.

Na de rede, waarmede het geschenk der »Donders-stichting» werd aangeboden, nam het eerst het woord prof. *Jac. Mole-schott*. De rede van den spreker vóór hem, hoe rijk van inhoud ook, liét zich

gemakkelijk samenvatten in één woord: Gij hebt het hoogste toppunt van verdiensten bereikt. Maar, voegde prof. Moleschott er bij, ook het toppunt van vriendschap. Daarom heb ik het gewaagd uit het verre zuiden naar hier te komen en mijne stem te voegen bij die velen, daartoe anders zooveel beter bevoegd dan ik. Ik zou den moed hebben gehad, hier te verschijnen, ook al had ik niet eene zending te vervullen, die mij is opgedragen uit het land van Galilei en Leonardo da Vinci.

Alvorens zich van die officieele lastgeving te kwijten, verwijfde Spr. een oogenblik in de warmte van de persoonlijke betrekking, die hem met Donders verbindt. Hier is de band van onze vriendschap geknoopt. Maar die band kon niet beletten, dat wij uiteen zijn gegaan. Ik moest de wereld ingaan. Ik berouw dat niet, om vele redenen, waarvan ik er slechts twee zal noemen. Het is voor mij een plechtig oogenblik, dat ik u heden in de waardigheid van Romeinsch senator hier in het vaderland kan begroeten. De tweede reden is deze: ik heb in andere landen: in Duitschland, Zwitserland, in Italië, het land van mijne geboorte steeds hooger en hooger leeren waardeeren. (*Applaus*).

Uw leven is anders geweest. In u was de rust grooter dan de storm. Gij zijt gebleven en hebt hier diepe wortelen geschoten. Maar de wereld is tot u gekomen en zij komt heden tot u.

Ik voel mij gerechtigd uit naam van alle Italiaansche hoogeschole, maar op uitdrukkelijken last van de Turijnsche, waaraan ik als buitengewoon hoogleeraar nog verbonden ben, u heden een gelukwensch aan te bieden. Toen ik mij tot den minister van onderwijs

begaf om hem verlof te vragen voor de reis naar hier, zeide deze: 't Is niet een verlof, dat ik u schenk; ik draag u eene zending op. — Hij deed die vergezeld gaan van een vleienden brief, dien ik u overhandigde. En de vorst, die door dapperheid en wijsheid, door waardigheid en liefstalligheid, door tact en minzaamheid schittert, koning Humbert I, heeft U den rang verleend van grootofficier der orde van de kroon van Italie. (Toejuichingen).

Aan die daad des konings heb ik geen woord toe te voegen.

In den verderen loop zijner rede de woorden van Schiller aanhalende :

«Und wer dem Besten seiner Zeit genug gethan,
«Er had gelebt für alle Zeit», knoopte de spr. daaraan den wensch vast, dat de jubilaris gedurende zijne verdere levensjaren zijne weetgierigheid en menschenliefde zou blijven botvieren tot heil der menschheid. (*Luide toejuichingen*).

Een gansche rij sprekers volgde elkander nog op.

Professor *Th. Place*, uit Amsterdam, bacht den jubilaris hulde uit naam van zijne oud-leerlingen. Hij dankte hem voor 't geen zij voor hunne opleiding hem verschuldigd waren, en roemde den grooten invloed, dien hij op hunne vorming heeft gehad.

De heer *K. van Roon*, doctorandus in de medicijnen te Utrecht, voegde daaraan een woord toe namens de tegenwoordige leerlingen, aan wie prof. Donders zijn naam als leermeester onvergetelijk heeft gemaakt. Zijn voetspoor volgende, zullen zij zijn naam brengen op de lippen van het verre nageslacht.

Met weemoed nemen zij afscheid van hun geliefden leermeester, doch met dankbaarheid

in het hart voor wat hij voor hen was en met den wensch, dat hij nog jaren genieten moge van de rust, die de regeering hem schenkt.

Prof. A. A. G. Guye, uit Amsterdam, voerde het woord namens de redactie van het Geneeskundig Tijdschrift. Die redactie waardeert in prof. Donders den schrijver op het gebied der geneeskunde, die altijd het beginsel heeft gehandhaafd bij allen wetenschappelijken arbeid, dat men ook voor den vorm zich moeite moet geven en zich daarvoor nimmer genoeg moeite geven kan. Spr. wenschte, dat prof. Donders nog lang het voorbeeld zou blijven geven in zijne geschriften van een rijken inhoud, gegoten in een schoonen en aangamen vorm.

Deze spreker gewaagde reeds in korte woorden van een feestbundel, waartoe 40 leerlingen en vereerders hadden samengewerkt. De aanbidding van dezen feestbundel geschiedde door prof. *B. J. Stokvis*, uit Amsterdam, die het woord voerde uit naam van een aantal geneeskundigen uit Nederland, oogartsen en beoefenaren der natuur- en geneeskundige wetenschap. In de maand October jl. werd eene oproeping gedaan tot de leerlingen van prof. Donders, om bijdragen te zenden, die tot een bundel vereenigd, als de vrucht van eigen arbeid en onderzoek aan den geliefden leermeester op zijn feestdag zouden worden aangeboden. Dit denkbeeld, met warmte begroet, is met ingenomenheid uitgevoerd. Het Nederlandsch Tijdschrift voor Geneeskunde heeft krachtig bijgedragen tot die uitvoering, door de geheele kosten van de uitgave voor hare rekening te nemen.

Omtrent den inhoud deelde de Spr. mede, dat de bundel bijdragen bevat op verschil-

lend gebied. »Alle bijdragen behandelen onderwerpen op een gebied, waarop gij den voet hebt gezet, nieuw licht ontstoken, nieuwe mijnen geopend, of althans in de oude nieuwe aderen ontgonnen hebt. Zoo is deze bundel een schitterend getuigenis van uwe veelzijdigheid en veelzijdige werkzaamheid. Toch roemen de samenstellers uwe veelzijdigheid niet als uwe hoogste verdienste. Bovenal eeren zij u als den leermeester, die met kwistige hand zaden heeft gestrooid op menig gebied van wetenschap, maar ook de aarde heeft weten toe te bereiden, opdat ieder zaadje de gunstigste voorwaarden vond voor zijn ontwikkeling.»

Wij waren in de gelegenheid een blik te slaan in dezen »Feestbundel van natuur- en geneeskundige onderzoekingen, ter gelegenheid van den 70en verjaardag van Franciscus Cornelis Donders bijeengebracht en den leermeester toegewijd door dankbare leerlingen».

De commissie van redactie bestaat uit de heeren H. Snellen, S. Talma, Th. H. Mac Gillavry, W. Einthoven, T. Place en B. J. Stokvis.

Den inhoud vormen bijdragen, 40 in getal, van de heeren dr. F. D. A. C. van Moll, oogarts te Rotterdam; dr. C. L. van der Burg, geneesheer te Laag-Soeren; dr. C. Winkler, lector en J. Timmer, arts te Utrecht; dr. J. C. van Doorenmaal, oogarts te 's Gravenhage; dr. P. K. Pel, hoogleeraar te Amsterdam; dr. D. Doijer, hoogleeraar te Leiden; dr. Th. W. Engelmann, hoogleeraar te Utrecht; dr. S. Talma, hoogleeraar te Utrecht; M. Straub, arts, officier van gezondheid te Utrecht; dr. Th. Dentz, lector te Utrecht; dr. P.

Q. Brondgeest, lector te Utrecht; dr. C. C. H. Spronck, lector te Utrecht; dr. A. A. G. Guye, hoogleeraar te Amsterdam; dr. M. J. Bouvin, oogarts te 's Gravenhage; dr. H. Zwaardemaker Cz. officier van gezondheid te Utrecht; dr. Maurits Snellen, dir. v. h. meteor. observatorium te Utrecht; dr. D. L. Roosenburg, geneesheer te 's Gravenhage; dr. Th. H. Mac Gillavry, hoogleeraar te Leiden; dr. J. P. van Braam Houckgeest, hoogleeraar te Groningen; dr. C. H. A. Westhoff, oogarts te Amsterdam; dr. K. F. Wenckebach, te Utrecht; dr. J. P. Nuel, hoogleeraar te Luik; D. J. Hamburger, cand.-arts te Utrecht; dr. J. van Rees, lector te Amsterdam; C. Nicolai, oogarts te Nijmegen; dr. A. A. W. Hubrecht, hoogleeraar te Utrecht; dr. M. E. Mulder, lector te Groningen; dr. W. P. Ruysch, adviseur b./h. min. v. binnenl. zaken te 's Gravenhage; dr. W. Einthoven, hoogleeraar te Leiden; dr. A. Huysman, privaatdocent te Utrecht; dr. T. Place, hoogleeraar te Amsterdam; dr. H. Snellen, hoogleeraar te Utrecht; dr. E. Landolt, hoogleeraar te Parijs; dr. J. F. van Bemmelen, te Amsterdam; dr. B. J. Stokvis, hoogleeraar te Amsterdam; dr. H. C. Dibbits, hoogleeraar te Utrecht; dr. H. J. Hamburger, te Utrecht; dr. H. Klinkert, geneesheer te Rotterdam; J. D. Dobberke, arts te Utrecht; W. H. Cox, arts te Deventer.

Een exemplaar van dit werk, dat 35 vel druks groot en voorzien is van 17 platen en een aantal houtsneden in den tekst, werd, op Japansch papier gedrukt, den jubilaris aangeboden. Voorts ontving hij 25 exemplaren te zijner beschikking. Het titelblad prijkt met een afdruk van de medaille, die ter herinne-

ring aan den 70. verjaardag van prof. Donders geslagen is.

Prof. Sir *Joseph Lister*, baronet, Fellow of the Royal society of London, bracht na de aanbieding van het boekwerk, de gelukwenschen van dit college over en bracht in hartelijke woorden hulde aan Donders' groote verdiensten op 't gebied van physiologie en ophthalmologie. Al betreurde Spr. 't, dat zijn leeftijd prof. Donders dwong, een werkring te verlaten, waarin hij zoo veelvuldig nut stichtte, hij verheugde zich, dat de jubilaris zooveel jonger toonde dan hij werkelijk was en dat men dus van zijn werkkraft nog veel verwachten mocht.

Prof. *S. S. Rosenstein* bracht de gelukwenschen over van den senaat der Leidsche academie. In zijne rede herinnerde deze spreker er aan, dat Donders, 48 jaren geleden, aan de Leidsche hoogeschool den doctorsgraad verworven had. Gij zijt en blijft — zoo eindigde prof. Rosenstein — of gij onderwijs geeft of niet, de hoogleeraar voor allen, die u eeren als een vorst der wetenschap en die slechts noode eerbiedigen eene wet, welke slechts jaren telt doch geen krachten meet.

Prof. *von Zehender*, uit Rostock, was overgekomen als afgevaardigde van de Ophthalmologische Gesellschaft. Hij getuigde van Donders, dat deze sedert den dood van von Gräfe haar trouwe leidsman was. De leden van de Ophthalm. Gesellschaft, die hem hadden opgedragen een schriftelijken gelukwensch te overhandigen, hoopten, dat Donders nog menig jaar hun leidsman en vriend zou mogen zijn.

Prof. *J. W. Gunning* bracht met de overige leden van den senaat van de Amsterdamsche

universiteit een sierlijk gecalligrafeerden, schriftelijken gelukwensch over, waarin de invloed werd verheerlijkt, die van Donders is uitgegaan tot verhooging van het peil des wetenschappelijke levens in Nederland.

Prof. *Nuël*, van de rijks-universiteit te Luik, was de tolk van de bewondering, die men in Belgische wetenschappelijke kringen voor Donders' streven en werken koestert.

Prof. *van Braam Houckgeest* bracht de gelukwenschen over van den academischen senaat van de hoogeschool te Groningen en vlocht in zijne toespraak eene herinnering aan de persoonlijke betrekking, waarin hij als oud-leerling tot den jubilaris had gestaan.

Prof. *Pekelharing* voerde namens de Maatschappij van Geneeskunde het woord en legde er den nadruk op, dat Donders' grootste roem is niet enkel te schitteren onder de beoefenaren der wetenschap; bovenal heeft hij zich aanspraak op dank verworven voor hetgeen hij gedaan heeft om de vorderingen der wetenschap te verspreiden. Wij behoeven u niet te vragen — eindigde deze spr. — of ge in de toekomst nog iets zult geven. Voor u is leven: nuttig zijn.

Eindelijk bracht dr. *Brondgeest* gelukwenschen over van een aantal buitenlanders, die niet het voorrecht hadden die den jubilaris te kunnen brengen. Onder die groeten was een enkele van dichtbij, maar de meesten van verre. Zij werden gezonden door: de professoren van de keizerlijke Russische universiteit te Charkow, de professoren van de geneeskundige school te Stockholm, de geneeskundige school te Leipzig, de koninklijke academie van België en de medische leden van het Leidsche studentencorps.

De Verein der Münchener Aertzte, de Academia reale medica di Roma en de keizerlijke chirurgische academie te Petersburg zonden den jubilaris diploma's van eere-lidmaatschap.

Thans nam de jubilaris, *prof. Donders*, het woord. Zeer bewogen in den beginne, ge- waagde hij van de schier tallooze blijken van waardeering en genegenheid, die hem ten deel waren gevallen, — zoovele, verklaarde hij, „dat ik er letterlijk onder bezwijk.” Men verwachtte van mij — ging hij voort — niet op ieder daarvan een antwoord. Ik voel mij daartoe niet in staat. Telkens heb ik mij in deze laatste dagen afgevraagd: waarmede heb ik dat alles verdiend? Ik heb in die dagen menigen blik teruggeslagen op mijn leven, en ik ben mij bewust, dat ik al die hulde en die waardeering niet verdiend heb, dat ik door u allen overschat ben.

Het zijn de omstandigheden, die mij in staat hebben gesteld om veel te doen. De om- standigheden zijn daaraan meer schuld dan mijne talenten. Ik ben inderdaad onder een gelukkig gestarnte geboren. Daaraan vooral heb ik het te danken, dat ik zegen heb gehad op mijn werkring.

Op het voetspoor van den eersten spreker, den heer Koëll, sloeg nu ook de jubilaris een blik op zijn vroeger leven. Hij stond stil bij den tijd, dien hij op de nederige dorpsschool van Duizel had doorgebracht, en later op de Fransche school in Tilburg, waar niet veel te leeren overbleef, na wat hem vroeger was bijgebracht. In Tilburg heeft hij gemakkelijk Latijn schrijven en lezen geleerd; niet in de Latijnsche letterkunde werd hij ingewijd; maar wat hij leerde was hem toch van veel nut in

de jaren, aan de universiteit doorgebracht, toen hij dorstte naar kennis.

In die jaren, aan de universiteit doorgebracht, heb ik sterke indrukken opgedaan, ging Spr. voort, maar van niemand meer dan van Nicolaas de Fremery, mijn ouden leermeester in de scheikunde. Toen ik examen had gedaan, gaf hij mij een boek: »de ontwikkeling der hersenen», door Tideman, en een raad: «verzuim nooit autopsiën! Wat ik geleerd heb, heb ik geleerd door autopsiën.»

De Spr. gewaagde met enkele woorden van zijn verblijf in Vlissingen en in de residentie als officier van gezondheid, en stond daarna stil bij de opdracht, die hij ontving, om aan de kweekschool voor militaire geneeskundigen te Utrecht het onderwijs op zich te nemen in weefselleer en physiologie. Is het mogelijk — vroeg hij — gelukkiger omstandigheid te vinden, als men in zich voelt den lust tot doceeren, om op 24jarigen leeftijd als leeraar op te treden, en dat in een tijd toen G. J. Mulder met zijn tooverstaf een nieuw leven aan de Utrechtsche universiteit had opgewekt en tal van jongeren om zich heen vereenigde?

Mulder was de eerste, die inzag, dat de scheikunde daar begint, waar de morphologie eindigt. Men moet de scheikunde bestudeeren onder het microskoop. Mulder deed mij de eer aan, die onderzoekingen met hem te doen. Dat was de intrede van mij in de practijk der wetenschap.

Spr. gewaagde er verder van hoe hij door Van Deen werd ingewijd in het experimenteeren van de zenuwen op de kikvorschen, dat door Johannes Müller het eerst werd beproefd. Uit de school van Müller is een drietal voortgekomen, dat nu nog schittert aan den physio-

logischen hemel, onder wie spr. Helmholtz in de eerste plaats noemde. Daarnaast mag genoemd worden Carl Ludwig, die de eerste physiologische school heeft gesticht en nog aan 't hoofd er van staat. »En tusschen al die zonnen mocht ik mij bewegen, die in staat was hunne stralen op te vangen en het licht daarvan om mij heen te spreiden. Gij ziet het, het kind was werkelijk onder gelukkige omstandigheden geboren.»

Een nieuw bewijs daarvan leverde de reis, die de Spr., inmiddels aan de Utr. hoogeschool verbonden, in 1851 naar Londen ondernam. Nooit heeft, verklaarde prof. Donders, eene reis grooter invloed gehad op iemands leven. Daar leerde ik Albrecht von Gräfe kennen, van wien ik na drie weken als een broeder scheidde. Over Parijs kwam ik naar Nederland terug. Te voren had ik gewankeld of ik tot de practijk der ophthalmologie zou overgaan — (in een vorige periode zijner rede had prof. Donders uiteengezet, hoe hij zich tot het onderzoek der zintuigen, waaronder vooral het oog, aange trokken voelde) —; na deze reis naar Londen waartoe ik door Simson was opgewekt, was alle twijfel verdwenen. En nog een geluk — ge ziet hoe mijn loopbaan in alles door het geluk bevorderd is — de oogspiegel was toen juist ontdekt! Met geen werktuig ziet men dieper in 't leven van het oog.

Ik wijdde mij dus aan de behandeling van het oog. Ik kreeg veel patienten, daaronder armen. Eén woord, en de stad stelde het cholera-hospitaal beschikbaar; één stap, en regenten van de Gods- en gasthuizen verschaften voedsel voor de arme patienten. Het huis naast het hospitaal kwam

te koop. Eén gang, en ik kwam thuis, met de zekerheid, dat dit huis, het tegenwoordige gasthuis, gekocht was, en drie maanden later kon ik over *f* 40,000 voor dat gasthuis beschikken.

Dat was slechts mogelijk in dien tijd, toen Helmholtz en von Gräfe in hun volle kracht waren. Welk een periode om den menschen belangstelling in te boezemen voor zulk eene zaak! Zoo kwam het gasthuis, dat mij — ik mag het nu zeggen — voor eenig wankelen heeft gevrijwaard, toen ik een aanzoek kreeg om naar Bonn te gaan en daar Helmholtz in de physiologie te vervangen. Ik heb er geen seconde aan gedacht, met die *f* 40,000, mij pas toevertrouwd door het Nederlandsche volk.

Op deze wijze heb ik gewerkt, geruimen tijd meer doende dan men eigenlijk doen kan. Daarop volgde het overlijden van Schroeder van der Kolk, dat een gewichtigen omkeer bracht in mijn werkkring. S. v. d. Kolk was professor in physiologie en anatomie. Het stond aan mij te bepalen, of ik de leerschool van physiologie op mij nemen zou. Dat stond gelijk met afstand te doen van een deel der ophthalmologie. Ik aarzelde geen oogenblik, maar onder voorwaarde, dat het mij gelukken zou, een vroegeren leerling en assistent, mijn vriend Snellen, te bewegen zijn practijk op te offeren en mijne practijk allengs over te nemen, met het uitzicht mijn opvolger te worden, zooals later ook geschied is.

Dat was voor mij eene vermindering van arbeid. In mijn laboratorium ben ik recht gelukkig geweest. Ik heb verschillende assistenten gehad, waaronder mijn vriend Brondgeest en een, die achter mij gezeten is, maar dien ik zie zonder om te zien, Engelmänn. Wat hij is voor

de wetenschap, wat hij deed voor de universiteit en voor het laboratorium, ik onderzoek het thans niet; slechts dit: ik ben gerust, dat ik aan zijne leiding mijn werk met vertrouwen kan overgeven.

Zoo is er meer, waarin ik zeer gelukkig ben geweest, vooral in de keuze van Kagenaar als mijn amanuensis. Bijna 30 jaren is hij bij mij geweest. Hij werd mij toevertrouwd met de vermaning: ge moet hem goed behandelen en goed voor hem zorgen, want hij is 't waard. Ik heb woord gehouden, maar Kagenaar deed oneindig meer. Hij is een man voor wien ik achting en vriendschap koester en die dat verdient. Hij is, zonder het te weten en te willen, een mechanicus geworden, die zijne instrumenten zendt de heele wereld door. Hij is mijn eenige amanuensis op het college; hij helpt voortdurend prof. Engelmann en houdt voor de studenten praktische demonstraties. Hij is altijd en overal, en nog kent men hem niet geheel, als men hem niet heeft gezien als vader van een huisgezin. Ik dank u, Kagenaar! voor alles wat ge hebt gedaan voor mij.

Vraagt ge mij nu nog, of 't mij is meege-loopen? Inderdaad, er waren geen buitengewone talenten voor mij noodig om iets te presteeren. Eene kostelijke gave had ik echter: ik was duidelijk in het doceeren. Ik heb dat altijd gaarne gedaan. Gister heb ik reeds uitgesproken, welk genot ik daarin vond. Ik werd door 't onderwijs geven reeds voldoende beloond. In dat onderwijs lag veel voor mij. Mijne leerlingen hebben mij gelukkig gemaakt.

En wat gebeurt nu? Terwijl ik in het doceeren voor mij zelf reeds eene belooning vond, en dubbel doordat ik mocht ondervinden, dat

het vruchten droeg, ben ik nu nog in de gelegenheid gesteld, voor het onderwijs en de wetenschap iets te doen, nu de wet mij voorschrijft mijn ambt neder te leggen.

Ik heb mij verbaasd, dat de president van de commissie, uit wiens mond ik dit heden mocht vernemen, sprak van een »gering» bedrag, dat daarvoor tot mijne beschikking werd gesteld. Wat ik heden vernam, overtreft al mijne verwachtingen; het vervult mij met grooter dank dan ik kan uitspreken.

Men verwacht van mij, dat ik de bestemming van dat gedrag zal aanwijzen. De eerste gedachte is geweest, om de som te brengen als offer aan het gasthuis voor ooglijders, dat tot stand gebracht is onder mijn invloed en meer en meer ontwikkeld, maar nog geenszins geworden is wat wij er van hopen: een inrichting, die kan wedijveren met de beste in ieder opzicht. Maar voor een dergelijke inrichting wordt heel wat meer vereischt. Het is voorzeker een groot bedrag, dat is bijeengebracht, maar het gesticht zou er niet mee gebaat zijn; een ton gouds is daarvoor niet voldoende, twee ton zou weinig te veel zijn. Hoe zullen die dan bijeengebracht worden? Ik stel mij voor: niet met kleine sommen, maar door weinigen, bij wie het inzicht is levendig geworden, dat blinden te genezen en menschen voor blindheid te vrijwaren, minstens evenveel steun verdient dan het lot der blinden te verbeteren.

Ik dacht daarom aan iets anders, waarvoor juist dit bedrag als toereikend kan worden beschouwd. Wij missen hier eene opleiding tot een wetenschappelijke carrière. Wij hebben in den laatsten tijd privaatdocenten gekregen; mogelijk, dat daarin een pépinière te vinden is voor

goede docenten. Maar in de ophthalmologie en ook in de physiologie vinden wij daarvoor weinig baat. Het is niet anders: als er een vacature ontstaat van professor in de ophthalmologie, dan zijn daarvoor weinig geschikte candidaten, voor physiologie nog minder. Men dient daarvoor de menschen te vormen. Hoe is dat te doen? Ik stelde mij voor: als men een student gelegenheid gaf een paar jaren aan de beste scholen zich te vormen. Het beschikbare bedrag zal *f* 1200 rente opbrengen; stel *f* 1000 bij vermindering van den rentestand. Dan heeft men toch nog in 8 jaar *f* 8000. In die 8 jaar zou er dan gelegenheid zijn één student in de ophthalmologie en één in de physiologie gedurende twee jaren uit te zenden.

Wie moeten daarvoor in aanmerking komen? Ik zou zeggen bij voorkeur de assistent van het physiologisch laboratorium, en de le assistent van het gasthuis voor ooglijders. Maar ik wil daarin niet alleen beslissen; een comité, waarin alle Nederlandsche universiteiten vertegenwoordigd zijn, zou dat kunnen doen. Wij vragen niet: van welke inrichting de studenten leerlingen zijn; wij willen de besten: maar staan ze gelijk, dan zullen 't de Utrechtschen zijn.

Daarna betuigde prof. Donders aan hen, die op dezen feestdag waren opgekomen tot zijne hulde, ieder in 't bijzonder zijn dank. Bewonderenswaardig was daarbij de tact, waarmede hij voor ieder het woord van waardeering wist te vinden, dat dezen persoonlijk het meest aangenaam moest zijn.

Dank betuigde hij aan den heer Röell, den woordvoerder der commissie, een kweekeling der Utrechtsche academie, aan wien zij reeds

zoo veel te danken heeft ; aan zijn beproefden vriend prof. Moleschott; aan sir Joseph Lister, dien hij aan het publiek wilde doen zien, als de weldoener der menschheid (Lister is de uitvinder van het beroemde verband, dat zijn naam draagt); aan prof. Place, zijn assistent in den eersten tijd, toen Engelmann daar was ; aan de Amsterdamsche collega's ; aan prof. Stokvis, die den bundel had aangeboden, door zijne leerlingen samengesteld voor dezen dag, waarvan hij getuigde dat geen geschenk hem meer goed deed dan dit, waaruit de geest sprak van zijne discipelen ; aan prof. Rosenstein, den rector-magnificus der Leidsche academie, waarbij hij, zinspelende op zijne promotie te Leiden, schertste, dat Leiden toen liberaler was dan Utrecht en niet, zooals onze academie, waar hij heeft gestudeerd, de bedenking maakte dat hij nog maar zoo kort had gestudeerd ; aan professor Nuël, aan wien hij betuigde, dat de droom van zijne jeugd, om te Luik te studeeren, door de omwenteling van 1830 was verstoord, wat echter niet belette, dat hij de Luiksche professoren niet enkel als confrères, maar als frères beschouwde ; aan prof. von Zehender, tot wien hij zeide dat hij in diens handdruk iets van dien van von Gräfe bespeurde, hun beider vriend; aan dr. Brondgeest ; aan prof. van Braam Houckgeest ; aan allen ten slotte, die door hunne tegenwoordigheid hem een blijk hadden gegeven van hunne belangstelling.

Nog wenschte de jubilaris niet te vergeten, te vermelden, dat het Z. M. den Koning had behaagd, hem heden morgen te begiftigen met het kruis van ridder 2. kl. van den Gouden Leeuw van Nassau.

Ik mag wel dankbaar zijn, zeide prof. Donders, voor het leven, dat mij is geschonken. Ik sta hier nog betrekkelijk krachtig en ook bereid om te doen wat mij is opgelegd.

Ik sta hier, mijn eigen leven overwogen hebbende, waarbij ik heb gezien hoeveel voorrechten mij zijn geschonken. Dat alles stemt mij tot dankbaarheid, eerbiedige dankbaarheid inzonderheid aan de bron en oorsprong van alle bestaan, waarvan 't den mensch, die stip in de oneindige ruimte, die ademtocht in een oneindigen tijd, niet gegeven is zich een voorstelling te vormen; slechts zoover kan hij 't brengen dat hij zich daarvoor eerbiedig neerbuigt in volkomen onderwerping. Mij is dan ook meer dan eens die onderwerping opgelegd. Ik hoop ook kracht te hebben, mij te onderwerpen aan wat mij in 't vervolg zal worden opgelegd.

Na deze rede, die herhaalde malen door luide toejuichingen werd afgebroken, was de plechtigheid ten einde.

Heden avond wordt de *feestmaaltijd*, die door den heer *L. Wegerif* geleverd wordt, en dus zeker goed zal zijn, gehouden in de kleine zaal van Tivoli, die mede door heer Roos met veel smaak is versierd, en in een eenigszins deftige eetzaal herschapen.

Aan het einde der zaal, waar de hoofdpersonen zullen plaats nemen, is de wandvlakte geheel ingenomen door een groot schild, waar in het midden met groote gulden cijfers de jaartallen 1818—1888 op een donker rooden grond zijn aangebracht; dit schild is met groote draperies van mat roode en groene stof omgeven, die de gansche oppervlakte in breede lijnen bedekken.

zie
p. 25
brochure
v. Braam
Hemel
D. B. u.

Tegenover dit vak is aan het andere einde der zaal, uitkomende tegen een zware draperie van roodbruine wollenstof, de Venus van Milo in ware grootte opgesteld.

Dit beeld is een gipsafgietsel van het bekende oorspronkelijk beeld, uit het *Musée du Louvre* te Parijs. Dit is een eigenaardige hulde aan den grooten geleerde, tevens groot vereerder van de kunst, die inzonderheid van de Venus van Milo een bijzonder bewonderaar is.

Dit beeld komt prachtig uit tegen dezen grond, en is omgeven met prachtige planten.

De wand aan de tuinzijde, met hare groote boogramen, is met draperies van rood stof behangen, die door gelukkige rangschikking zeer goed voldoen.

Het vak hiertegenover is in het midden-gedeelte insgelijks met rood gedrapeerd en het portiek (de plaats, waar in gewone dagen het buffet gehouden wordt) is met zijden stoffen en pluches net behangen.

Boven de beide andere deuren insgelijks in dit breede vak aanwezig, zijn tropheeën van vlaggen in de kleuren der verschillende faculteiten aangebracht.

Met een keur van tropische planten, frisch groen en bloemen is de geheele zaal rondom bezet.

De bloemen en planten voor beide zalen zijn door den heer M. Oostveen geleverd.

Aan den feestmaaltijd ter eere van den hoogleeraar Donders, namen ongeveer 200 personen deel. De tafel zag er sierlijk uit, en de door den heer Wegerif geleverde maaltijd voldeed goed. De spijslijst bestond uit :

- Potage Tortue.
 Croquettes aux Crevettes.
 Saumon aux capres.
 Filet de boeuf à la financière.
 Jambonneau Sauce Bourgogne.
 Fèves de marais.
 Roti de Poulets nouveaux.
 Compôte mée.
 Galantine en gelée.
 Salade.
 Terrine de Foies Gras.
 Pouding Riz Condé aux traises.
 Dessert :
 Glace crème brulée.
 Fruits.

Aan de hoofdtafel zat de hoogleeraar Donders met den voorzitter der feestcommissie aan zijne rechter- en Moleschott aan zijne linkerhand ; naast den heer Röell zat de heer Lister , naast dezen de heer Boer , op wien de heer Von Zehender volgde , die den heer Hubrecht , secretaris-generaal van binnenland-sche zaken , naast zich had . Naast Moleschott volgden naar de andere zijde de hh. Beets , van Tienhoven , Landolt , Snellen en Berry . Tegenover die heeren zaten de heeren Van Goltstein , Huydecoper Van Maarsseveen , Buys Ballot , Blom Coster , de oud-gouv.-generaal s' Jacob , en Fransen van de Putte . Alleen voor de vreemde gasten en voor hen , die ter wille van dezen naast hen gezeten waren , waren door de commissie plaatsen aangewezen . Alle overige deelnemers kozen hunne plaatsen naar welgevallen .

Aan welsprekende *feestdranken* ontbrak het natuurlijk niet .

Het eerst was het woord aan den voorzitter der feestcommissie , den heer *Röell* , die op het

feest, waarop hulde gebracht wordt aan den grooten en goeden man, die er het middenpunt van is, de goede vaderlandsche gewoonte volgde en het eerste glas leegde op onzen Koning, wiens bijna 40jarige regeering samenvalt met de ambtsvervulling van Donders en onder wiens regeering voor de wetenschap, ook voor zijne wetenschap, de vrijheid en onafhankelijkheid bewaard bleef, die zij voor haar ontwikkeling, wasdom en bloei noodig heeft. Ik wijd dit glas, zeide Spr., aan den verlichten beschermer van kunsten en wetenschappen, onzen Koning Willem III. Leve de Koning en zijn doorluchtig huis!

Deze dronk werd vol geestdrift toegejuicht en door het zingen van »Wien Néerlandisch bloed" gevolgd.

x De tweede Spr. was dr. *Blom Coster* uit 's Hage, een der oudste vrienden van Donders, die alvorens de gasten waren onder de bekoring van veler welsprekendheid, een woord uit het hart wilde doen hooren. Hij herinnerde er aan, hoe hij met den hoogleeraar Buys Ballot, die tegenover hem zat tot de oudste vrienden van Donders behoorde en hoe Donders reeds in zijn studententijd beloofde, wat hij later gehouden heeft. Donders heeft geogst wat hij gezaaid heeft. Spr. heeft veel gereisd en overal waar hij kwam sprak men van Donders als van een bekende, en dan was hij er trotsch op, dat in deze lage larden een man geboren was, die zoo hoog stijgen kon, alleen door de kracht van zijnen geest. Hij eindigde met een warme, hartelijke hulde aan Donders, wien hij zijn glas wijdde.

De hoogleeraar *Hubrecht* sprak daarna in vele talen. Hij vertolkte in het Fransch, het Duitsch en het Engelsch de gevoelens van erkentelijkheid, die alle Nederlanders bezielt

voor de groote belangstelling, die ook vreemdelingen voor het feest van Donders hebben aan den dag gelegd. Over Moleschott sprekende zeide hij o. a., dat wij er aan hechten hem als landgenoot te blijven beschouwen, en wees er op, dat Donders en Moleschott samen gestudeerd hebben en nu beiden beroemd zijn geworden. Ook tot andere aanwezige vreemdelingen richtte hij eenige welwillende woorden en eindigde met zijn glas te leegen op de vreemde gasten.

De heer *Landolt*, van Parijs, bracht hulde aan het Nederlandsche volk, dat het land veroverde op de zee, het tooneel zijner heldendaden, dat nieuwe veroveringen maakte in de landen over zee, en dat zijn hemel heeft versierd met de namen van helden, staatslieden, dichters, letterkundigen, wijsgeeren, kunstenaars en waar alle inwoners *vaderlanders* zijn, — een land, dat het spreekwoord: een profet is niet geëerd in zijn eigen land, tot een leugen maakt; — en dat zich zelf vereert door zijn beste zonen te eeren. Hij bracht een dronk uit op de Nederlandsche natie, aan wie hij heil en voorspoed wenschte.

De *burgemeester van Amsterdam*, *mr. van Tienhoven*, herinnerde dat de heer Röell den dag van heden een herinneringsdag voor iedere stad en ieder dorp noemde, en zeide dat dit hem de vrijmoedigheid gaf, om als burgemeester der hoofdstad een woord aan den hoogleeraar Donders te wijden, ook nadat reeds zooveel en zoo goed tot hem gesproken is. Spr. ontleende de stof van zijn toespraak aan Donders' vraag: waarmee heb ik dat alles verdiend? en antwoordde daarop in hoofdzaak: niet om zijne wetenschap, niet omdat hij met tien talenten heeft kunnen

woekeren en daarmee gewoekerd heeft, maar omdat hij ons allen tot een voorbeeld is geweest, omdat wij in hem den man eeren, die zijn geluk niet gezocht heeft in eigen glorie, in eigen lof, in eigen geluk, maar die gewerkt heeft tot bevordering van het geluk der menschheid.

Donders schreef wat hij geworden is toe aan de omstandigheden: hij was integendeel een man, die bewezen heeft, hoe men onder alle omstandigheden gelukkig kan zijn. Donders heeft het geluk gezocht van anderen en daardoor zijn eigen geluk gevonden. Dit denkbeeld nader ontwikkelende, eindigde de Spr. met den 70-jarige gelukkig te prijzen, zoo in de wetenschap als in zijn huiselijk leven, waarbij hij gelegenheid vond een waardeerend woord in te vlechten voor den hoogleeraar Engelmänn, van wien een zoon, kleinzoon dus van Donders, mee aanzat.

De heer *Roijaards van Scherpenzeel* betuigde, namens curatoren, instemming met de hulde, aan Donders gebracht. Moge een onverbidde-lijke wet een einde maken aan zijn werkkring als hoogleeraar, met genoeg hebben curatoren vernomen, dat het doceeren geen einde nog zal nemen en zij uiten den wensch, dat de ~~de jongelingschap~~ daarvan nog vele vruchten zal plukken.

De heer *C. R. van Lelyveld*, rector van het studentencorps, vertolkte de gevoelens van waardeering en hoogachting, toegenegenheid en dankbaarheid van dat corps tegenover Donders. Hij wees er op, hoe Donders' roem afstraalt op de Utrechtsche universiteit, en, herinnerende, dat zoo menig student bij het examen met vreugde het *hora est* begroet, zeide hij, dat nu ook voor den hoogleeraar het *hora est* zou weerklinken; wie dat woord

Leest ten

in een versiteit

sta-
ellen

spreken zal is de Koning zelf, maar dat zullen Donders' leerlingen niet met vreugde, integendeel met diep leedwezen hooren, want alle studenten zullen Donders missen. Namens het corps bracht Spr. hem een feestdrank.

De hoogleeraar *Beets* zeide, dat het wel ontijdig zou zijn voor hem, om nu reeds te spreken als het niet, naar de parlementaire gebruiken, waarmede wij allen min of meer behept geraken in dezen tijd, noodig ware voor een *persoonlijk feit*. De geachte Voorzitter der commissie heeft dezen morgen ver-raden, dat ik de hand heb gehad in het ontwerpen der oorkonde, die getuigen moest van aller achting en eerbied en dankbaarheid, en die ter gedachtenis strekt van het feit, dat heden heeft plaats gehad: de aanbieding van het fonds, waarover Donders zoo edelmoedig, zoo gansch zijner waardig heeft beschikt. (*Toejuicing*).

Ik heb (ging Spr. voort), ik heb me schuldig gemaakt aan veel te schrijven, zelfs in verzen, maar nooit heb ik iets meer met liefde gesteld dan die oorkonde.

En nu het persoonlijk feit. Donders wordt in dat stuk *groot* en *goed* genoemd, en nu meende onze voorzitter, dat ik mij aan letterdieverij had schuldig gemaakt, dat ik dat van Göthe had (stemmen: *van Schiller*): neen (ik denk) van Göthe. Hij is eigenlijk de dichter voor onze mannen van wetenschap; als Nederlandsche geleerden elkander huldigen, is het altijd Göthe, die aangehaald wordt. Doch ik ben voor deze mijne woorden aan Göthe voor geen aas verplicht; ik weet niet of Göthe zoo iets geschreven heeft; hij heeft veel geschreven, meer dan ik gelezen heb, want Göthe was nu niet zoozeer *mijn* man.

Neen, wie mij dat »groot» en »goede» ingegeven heeft: is Donders, Donders zelf, de man die groot en goed is, en ik zoek in dezen kring één gelaat, dat durft beweren, dat het niet goed, dat het te veel gezegd is.

Groot; wat is grootheid? Veel dat groot genoemd wordt, is niet groot. Mensch te zijn in den vollen zin des woords: dat is groot.

Kennis en geleerdheid — wie en wat zou ik zijn, als ik met minachting daarop neerzag, als ik daar ook maar een oogenblik, een half, een kwart oogenblik aan dacht.

Maar — en nu haal ik een Nederlandsch dichter aan:

Die in aangeleerdheid zoekt,
 »Hij die de kennis zoekt en wijsheid niet
 daarbij,
 »Vrijt naar de kamenier en gaat de vrouw
 voorbij.»
(slaapt bij)

Dat heeft deze Donders niet gedaan. Hij heeft wijsheid gezocht en gevonden. Hij is wijs. En goed.

Met de innigste ontroering heb ik in de schoone rede, door onzen jubilaris te Heidelberg gehouden, de hulde gelezen, aan zijn geliefden vriend Gräfe gebracht, waar hij hem schetste als den man van »heelen en helpen», en ik heb daarbij gedacht: zie daar ook Donders, de man der liefde. Hoe goed hij is, dat hebben we gevoeld aan de taal, die hij tot Kagenaar sprak, den eenvoudigen, uitnemenden Kagenaar, die het zoover gebracht heeft, omdat Donders hem geholpen heeft, omdat deze zich weet te voegen en te buigen naar ieders behoefte, en allen helpen, heelen en brengen wil op de plaats, die zij kunnen innemen.

En dan zou ik dat van Göthe hebben, mijn-

heer Röell; neen! dat is niet uit Göthe, dat is uit Donders.

Maar die leeftijd. Daar hebben we veel van gehoord. Donders oud?! Neen. Dat zegt men, omdat men de jaren telt, maar *dat* zegt u Donders *niet*.

„Geen tienmaal zeven jaar maakt dezen Donders oud;

„Hij is slechts oud voor wie zijn roem neemt voor
zijn jaren;

„Geen zilver dekt die kruin, maar frissche lau-
werblaren;

„En wat dat hoofd nog baart, is goudener dan goud.
Lang mogen Tijd en Leed dat hoofd en 't harte sparen

„Voor al wat goed is warm, voor niets dat schoon
is koud.”

De heer *Quack* uit Amsterdam heeft zelfs na Beets den moed te spreken, omdat hij een Nederlandsch dichter wil aanhalen en zijn woorden toepassen op het tweemanschap: Donders en Moleschott. x

Pieter Cornelisz Hooft heeft gezegd :

e „Waar is ~~een~~ paar van vernuft en van kracht ^{zoo}
kloek, *Len*

/s „Als de Leeuw met het ~~zwaard~~ ^{zwaard} en de Leeuw met
_z het boek.”

De leeuw met het zwaard is Donders; hij rust op zijn degen: dat zagen wij heden, zoo rustig en kalm stond hij daar: hij trekt zijn degen niet, hij rust er op, maar laat ons zien wat een kracht hij zou ontwikkelen, als hij hem zou trekken; maar hij doet het niet, hij heeft het niet noodig, hij is de man van rust.

De ander is de man der beweging, de leeuw die de wereld doorstapt, die ons doet denken aan den Leeuw in Dante's eersten zang van den *Inferno*. Ik stel hem mij voor als de leeuw met het boek, de leeuw van Venetie. Op dat boek waren twee latijnsche

woorden gegrift: *Semper apertus*, altijd open : dat is de spreuk van die twee mannen : zij waren mannen van het licht, altijd open; wat de natuur hun schonk gaven zij weder met magistrale klaarheid en geniale helderheid.

In de 16. en 17. eeuw gingen Holland en Venetië samen. Hunne schepen bevoeren samen de zee, hunne vlaggen woeien te zamen heinde en ver; het moet mogelijk zijn, dat Holland en Italië, die twee heerlijke natiën, wederom samengaan. Spr. dronk op het tweemanschap aan tafel.

X De rector-magnificus, de heer *Lamers*, sprak eerst nu, omdat den woordvoerder van den senaat het spreken moeielijk valt; de vrienden behouden den vriend; de leerlingen den geliefden meester, maar de senaat zal zijn medelid missen. Spr. wees er op, dat men niet juist heeft kunnen vinden, wanneer Donders zijn onderwijs begonnen is; de een zegt in Januari, de ander in October, maar ik begrijp het wel; het doceeren heeft een aanvang genomen, toen hij zelf in het aanzijn trad; hij is docent geboren. En wanneer zal het eindigen? Daarvan zal alleen het nageslacht kunnen spreken, want Spr. meent dat het zal voortduren tot in het oneindige. Hij wees er op, dat, zooals het maanlicht op den berkeboom zijn glans doet bekliven, zoo ook van dezen grooten man altijd iets zal afstralen op de universiteit. Namens den Senaat wijdde hij een dronk aan zijn medelid Donders.

De heer *Moleschott* stond nu op. Als het staal op den vuursteen slaat, spatten er vonken. Beets is het staal, ik ben de eenvoudige vuursteen. Ik vraag ook het woord voor een persoonlijk feit. Beets heeft geklaagd,

dat men om Nederlanders te huldigen, geen Nederlandsche dichters aanhaalt. En hij heeft recht. Toch kom ik voor Göthe op, en vrees den toorn van Beets niet; hij is zoo goed.

Waar Göthe zegt: »Edel sei der Mensch, hülfreich und gut!» — daar is dat woord van Göthe toepasselijk op Donders, en gegrepen uit het hart van Beets.

En, ik ben onverbeterlijk en haal al weer Göthe aan, die zegt:

»Nur wer strebend sich bemüht

»Den können wir erlösen.»

Dat is toepasselijk op de twee natiën, waarvan de heer Quack sprak, die strevend met alle kracht, de verlossing verworven hebben. Spr. kent geen twee natiën, die zooveel punten van overeenkomst hebben als die twee edele volken, beider groot ter zee, door ondernemingsgeest, in geluk, in voorspoed, door grootmoedigheid, door streven naar vrijheid, vooral in het gemeenteleven, bovenal groot door de wetenschap, ook de bijzondere wetenschappen: groot door hun philologen, door hun rechtsgeleerden, door de kennis van beider taal, zoodat de beste uitgaven der Italiaansche klassieken te Leiden gedrukt werden. Een ander punt van overeenstemming is de kunst en het kunststreven: Ik ducht geen tegenspraak van Duitschers, Spanjaarden, Franschen of Engelschen, als ik zeg dat er maar twee scholen van schilders zijn: de Italiaansche en de Vlaamsch-Nederlandsche.

Tusschen twee landen, die zoo gestreefd en gezwogd hebben, dienen wel banden van vriendschap te bestaan. Die gevoelens zijn uitgedrukt in den brief, dien ik heden onzen feestheld van het Italiaansche gouvernement heb overhandigd en dien ik gaarne zou

Weg

hebben voorgelezen, als hij niet woorden bevatte, die voor mij te vleidend waren. Ik drink *op* de bestendige vriendschap van de twee natiën, die elkander zoo waard zijn, en zooveel verdienste hebben jegens de vrijheid, het Vaderland en de wetenschap.

De heer *H. L. Verspyck* sprak, omdat hij zich een der oudste leerlingen van *Donders* mocht noemen. Hij behoorde tot hen, die op 2 Sept. 1842 het eerst *Donders*'s lessen mochten hooren. Spr. staat met ingenomenheid stil bij den diepen indruk, dien *Donders* toen reeds maakte, en den grooten invloed, dien hij toen al oefende. Spr. trad in eenige herinneringen omtrent het onderwijs van *Donders*, die de dorste onderwerpen opwekkend en bœiend wist te behandelen, en dankte hem in diep gevoelde taal voor wat hij van hem geleerd heeft en wat hij voor zoovele anderen als leermeester geweest is. Hij eindigde met een hartelijken heildronk op zijn leermeester.

Dr. *Berns* uit Amsterdam dankte *Donders* daarvoor, dat hij steeds anderen uitnemender achtend dan zich zelve, allen die lager stonden tot zich trachtte op te heffen.

En nu kwam de heer *Donders* aan het woord. Een moeielijke dag is mij heden voorbijgegaan, aldus ongeveer sprak hij, met aandoening en weemoed in de heldere, welluidende stem. Hoe ik dien tegemoet gezien heb kan ik nauwelijks zeggen. Ik heb in mijn leven geen moeielijker week doorgebracht als die achter mij ligt: die bange, akelige voorstellingen, die angst, die ik nooit in mijn leven gekend heb, die beklemdheid der borst. Ik heb opgezien tegen den dag van gister en was niet in staat mijn werk te verrichten. Dag noch nacht verliet het mij. En op welke wijze ben ik daar-

van verlost? Dat is wel merkwaardig. Ik ging tot eene moeder, die haar kind verloren had, het kind, waarvoor zij zooveel had moeten lijden om het te bezitten, en zooveel zorg te vergeefs had besteed om het te behouden. Ik heb met haar geweend en mijn droefheid was geweken. Aflleiding en inspanning hadden niets geholpen maar wel, dat ik bedroefd was geweest met de bedroefde. In die mate is het ook niet meer teruggekomen. Toch zag ik den dag van gister met zekeren angst tegemoet, ook heden was het mij zonderling te moede, omdat ik zooveel *moest* aanhooren, zoo ontzettend veel meer lof dan ik weet waard te zijn.

Ik weet heel goed, wat ik heb vermogen te doen, maar — ik weet dat alles uit de beste bronnen welde, — 't was mij als iets dat ik *moest* ondergaan.

En toen ik zelf het woord nam, kon ik aanvankelijk moeilijk spreken, doch toen ik een blik op mijn leven sloeg, herkreeg ik mijn vrijheid en was alle angst en onaangenaam gevoel geweken en gevoelde ik mij weer zoo vrij als in de dagen, waarvan de heer Verspyck sprak; ik herinner mij zeer goed al wat hij daarvan mededeelde.

En nu heb ik van dit feest niets dan aangename herinneringen. Ik moet voor een deel herhalen, wat ik heden morgen zeide: er zijn vele woorden gesproken, die ik niet op mij zelve mocht toepassen.

Goedheid, vriendelijkheid, omstandigheden, fantasie zetten aan de voorstellingen wel eens te groote kracht bij; men neemt dan echter het coëfficient maar wat kleiner, en zóó is het te dragen.

Veel is er ook gezegd, wat ik geheel en al kan onderschrijven; vooral wat Verspyck zoo

juist heeft verteld : wat ik bedoelde heeft hij, zooals nu blijkt, gevoeld ; dat is wel een aardige ervaring.

Wat Beets gezegd heeft, heeft ook een klein coëfficiënt noodig.

Het verheugt Spr., dat zoovelen hem blijk van belangstelling gaven en hij dankt daarvoor allen, inzonderheid hen die uit den vreemde gekomen zijn, bovenal zijn vriend Moleschott. Hij is er trotsch op zijn vriend te zijn, en dat zal ieder begrijpen, die hem dezen morgen, meer nog die hem dezen avond hoorde ; die parate kennis, die combinatiegave is, zelfs zoo men al over kennis en poëzie beiden beschikt, zeldzaam. Nu meene men niet, dat Spr. daarom anderen minder waardeert, maar dit is een *eigen* luister van mijn feest, zegt hij. Dat neemt niets weg van de waarde van anderen, het is slechts eene vermeerdering van luister door een *eigen* licht er bij te voegen. Met geen ander gevoel als innige dankbaarheid verlaat Spr. deze plaats, dankbaarheid voor het geluk hem heden geschonken. Hij eindigt met zich in aller vriendschappelijke gevoelens aan te bevelen.

De heer *Röell* sloot het feest met een warm woord van dank aan allen, die tot het welslagen er van hebben bijgedragen, inzonderheid aan de vreemdelingen, die hij in het Fransch toesprak, en van wie hij hoopte, dat zij uit het land van Leeuwenhoek, Huijgens, Boerhave en Donders de overtuiging zullen meenemen, dat de vrijheid hier inheemsch is : vrijheid van geweten, vrijheid van onderzoek. Hij bracht ook dank aan alle landgenooten van allen rang en stand, vertegenwoordigers van universiteiten en geleerde genootschappen, aan alle bijzondere personen,

aan dezen disch vereenigd. Niet allen, zeide hij daarop, waren even gelukkig als wij, hier te kunnen aanzitten; velen zagen zich dat genot ontzegd door ambtsplichten als anderszins, en daaronder ook Z. Exc. de minister van Binnenlandsche zaken, die mij zijn wensch heeft te kennen gegeven, dat ik te dezer plaatse uitdrukkelijk zijn leedwezen daarover uitspreken zoude. Spr. eindigde met een laatst woord van hulde aan den feestvierenden hoogleeraar, wien wij dubbelen dank schuldig zijn, omdat zijn voorbeeld ons leert te streven naar steeds volmaakter plichtsbe-trachting. Als ieder onzer hem daarin nastreeft, kan het ook ons te beurt vallen, dat op 70jarigen leeftijd van ons getuigd wordt, wat van Donders gezegd mag worden: dat hij niet te vergeefs geleefd heeft, daar hij der menschheid een schrede nader bracht tot de volmaaktheid.

Sir Op verzoek kreeg *Sir Lister* nu nog het woord, want, waar *Lister* spreekt, ~~spreekt~~ *de menscheid*, zei de Voorzitter. De heer Lister dankte voor de ontvangen gastvrijheid, wenschte Nederland geluk met den voortreffelijken afloop van het feest en sprak het tegen, dat de Nederlanders koel en phlegmatisch zouden zijn; daarmee was de geestdrift, waarvan hij heden getuige was, in lijnrechten strijd. *Luister*

Na afloop van het feest in Tivoli was er nog een gezellig samenzijn in de *Studenten-Societeit*, waar eenige, ook buitenlandsche gasten zich met de studenten vereenigden, en waar nog tal van feestdronken werden ingesteld. Dit samenzijn had evenwel een meer huiselijk karakter, en daarom bepalen wij ons tot deze korte mededeeling met de betuiging,

dat de studenten op nieuw getoond hebben, hun gasten waardig te kunnen ontvangen.

Dezelfde avond werd uit Rotterdam het volgende telegram verzonden aan prof. Donders:

De afdeeling Rotterdam en omstreken der Nederlandsche Maatschappij tot bevordering der Geneeskunst, op dezen avond vergaderd, brengt bij monde van haren nestor, den heer De Lange, aan den roem van Nederland haren heildronk.

*Overgedrukt uit het Utr. Prov. en Sted. Dagblad
van 28 en 29 Mei 1888.*

2a 653

